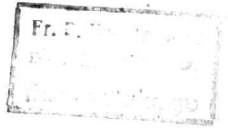


Hind 30 senti.

SÕDUR



XI aastakäik



Nr. 3

Kesknädalal, 16. jaanuaril

1929

Uued raamatud

<i>D. Buxhoevden: Sõjagaas</i>	<i>Hind Kr. 3.50</i>
<i>Garnisoni määrustik</i>	<i>„ „ —.75.</i>
<i>O. Jalajas: Eesti iseseisvuse tek-</i>	
<i>kimine ja areng</i>	<i>„ „ 1.70.</i>
<i>Kaitseväe spordikalender</i>	<i>„ „ —.50.</i>

Müügil „Sõduri“ talituses, Uus t. 10. Tallinn.

Igale suusasporti harrastajale on tarvilik käsiraamat

Moodne suusasport

Kokkuseadnud Soome parima suusasportid-
tundja **Palmros'i** loengute järele **J. Luks.**

Hind 35 senti.

Raamat on müügil „Sõduri“ talituses Uus t. 10.

SISUSTIK: M. T. 9. jalaväe rügemendi 10. aastapäevaks. — 9. jalaväe rügemendi ohvitseride ja sõdurite nimestik, kes Vabaduse sõja kestel langenud. — Kolonel-leitn. J. Schmidt. 9. rügement Vabadussõjas. — K. Märkmeid 9. jal. rügemendi sisemisest elust Vabadussõja kestel. — 9. üksik jalaväe pataljon. — A. R. Isamaa ilu hoieldes:.. — R. T. Kilde 9. rügemendi elust Vabadussõja kestel. — A. K-n. Sidetelje taktikaline tähtsus. — Dipl. ins. N-n. Tehniline sideasjandus Reichswehri. — „Polska Zbrojna“. Poola teaduslik kirjastuse Instituut. — Sõjaväelisi teateid. — Sõjakirjandust. Sport. — Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus. — Male.

9. jal. rügemendi 10. aastapäevaks.

Rügement Vabadussõjas.

Rügemendi algkujuks oli Pärnu kaitsepataljon, kelle asutamise kuupäev ongi rügemendi aastapäevaks.

Pärnu kaitsepataljon moodustati Aju-tise Valitsuse selle käsu järelalusel, mille põhjal iga maakond 1919. a. alul oli kohustatud vormeerima ühte pataljoni. Temasse koondusid üksikud kaitseleitlaste salgad, kes kaitsesid lõuna piiri Ikla, Teaste, Tuuliku, Pupsi ja Kiisa joonel. Hiljem täiendati pataljoni sundusliku mobilisatsiooni teel kaitseväeteenistuse kohustuse alla seni mitte kuuluvate noorte meestega ja Pärnumaa ohvitseride õpetajatega. Vormeeritakse kolm kompaniid.

Esimeseks pataljoni ülemaks oli leitnant Georg Zimmermann, kes hiljem langes lahingus landeswehri vastu 3. jalaväe rügemendi koosseisus. Majanduse ülemaks sv. am. Karl Ludwig ja vanemaks arstiks Dr. Jaan Kukk.

Pataljon teostas lõuna piiri kaitset Läti punaste partisanide vastu. Rinde pikkus kuni 40 klm. Jõudusid — 400 sõdurit ja 8 ohvitseri.

Veebruari keskpäeval muutus olukord elavamaks. Vastaspoolel ilmusid regulaarväeosad. Pataljon sai ülesande aktiivsemaks tegutsemiseks, et nurja ajada vastase pealetungi kavatsusi. 14. veebruaril alustatud pealetung õnnestus ja andis meie kätte Heinaste alevi, Tikmatsi silla ja Kodjaku mõisa. Kuid vastase jõudude juure saades tuli paari päeva pärast loobuda võidu viljast.

Märtsi keskpäeval katsus vastane oma õnne Ikla vallutamises, kuid see likvideeriti samuti vastulöögiga.

Vahepeal oli asunud pataljoni juhtimisele kapten Andres Tomingas (praegu reservis — Viljandi maksuinspektor). Pataljon läheb II diviisi koosseisust uuesti vormeeritud III diviisi koosseisu.

27. märtsil vallutas pataljon teistkordselt vastase seisuhad Weber, Tiller, Tikmatš, Salatsijõgi, Auknit ja Muna joonel, kuid taandus paari päeva pärast tugeva surve all oma positsioonidele.

Aprilli porine aeg möödus Orajõe, Laiksaare ja Jäärja metsade poris ja vees passiivsel kaitsel. Ainult Jäärja grupp tungis Salatsi kallastele välja.

17. mail moodustub pataljonist 9. rügement. Tema juhtimisele asub tulise iseloomuga, suurte lahing kogemustega ja juba kaks korda Vabadussõjas haavatud kapten Johann Schmidt (praegu kolonel-leitnant erus). Vormeeritakse kaks neljakompaniilist pataljoni.

Rügement asub otsekohe pealetungile kooskõlas aktiivse tegevusega rinde teistel lõikudel. Algab punaste üldine taandumine ja rügement jõuab võideldes 31. maiks Salismünde, Vana Salatsi, Kulküla, Erküla ja Sepküla joonele.

Punased on kadunud silmapiirilt. Samal ajal hakkavad tulema Riia poolt teatud uue vastase landeswehri ilmumisest. Korraldatakse sügav luure. Võitlused landeswehriiga naistavad olema möödapääsematuks. Rügement nihkub edasi, et omandada paremaid positsioone.

5. juunil asub rügement joonel Kalman, Kirbiš, Stabin, Katarina ja Lemsalu.

Vahepeal, pärast Võnnu lahingut naabri lõiguse, oli olnud vahepeal vastasega. Vaevalt oli see lõppenud, kui 19. juu-

nil alustas vastane pealetungi Vidriši ja Lemsalu suunas. 20. juuni õhtupoolikuks jõudsid sammsammult taanduvad luure ja julgestus osad rügemendi peavastupanu positsioonini. Vastane ründas Baldaši talu juures, murdes läbi omale teed Lemsalu, mis aga likvideeriti varu kompanii mehise vastulöögiga. Rügement asus ajaviimatult vastupealetungile, millega kirjutas oma ja kogu kaitseväe ajalukku hiilgavaid võite Vidriši, Koltzeni ja Engelhartshofi vallutamisel.

päeva, pidutsedes omaksete keskel ja asetatakse 24. juuli õhtul laevadele, et purjetada Viru rindele. 28. juulil maabutakse Narva-Jõesuus.

Rügement asub Narva, ta kuulub I diviisi koosseisu.

Juba 9.—11. augustini võtavad tema kaks kompaniid 4. jal. rügemendi kaasas osa võidurikkast vastulöögist N. Vene punase armee vastu Verino ja Aleksandrovskaja Gorka juures.

Rügement võtab kompaniide kaupa

Pärnu Kaitsepataljoni ohvitserid 24. II 1919.



(X) Pataljoni ülem leitn. G. ZIMMERMANN †

Vastane taandus tervel rindel. Rügement jõudis Koiva kallastele ja tõmmati siis osalt varru. Kuid vastane hoidis Riia eelsetest seisukohtadest kramplikult kinni. Rügement sai käsu uuesti asuda pealetungile — Zarnikau, Achovi ja Mühlgrabeni suunas. Pärast rasket võitlust Koiva ülekäikude pärast vallutas tema 2. juuli hommikul Zarnikau ja jõudis 3. juuli hommikul Vana Mühlgrabeni. Vaherahu pidurdas innuka edasitungi.

13. juulil lahkus rügement Mühlgrabenist, et asuda Eesti-Läti piirile. Vaevalt oli ta sinna jõudnud, kui saabub käsk koonduda Pärnu. Seal viibitakse kolm

Narva eelsete seisukohtade kaitsemisest osa. Enamik temast aga viibib Narvas puhkusel, kus korraldatakse intensiivseid õppusi.

9. septembril vahetab rügement 4. rügemendi Narva eelsetel kaitsepositsioonidel. Peavastupanu positsioon oli juunel — Annenskaja, Batrakovskij jõeke, Padoga oja, A. Gorka mõis, Gorka, Kalmotka, Žabiko, Sveiska, Sahonje ja Koškino külad ja Marienhofi mõis. Julgestuspositsioon — Kasko-Saar, raudtee putka nr. 260, metsa veer Novo-Pätuitskoje lääne serval, surnuaed, Luuga jõgi, Sveiska küla ida serv ja Krikovo küla. Varus

Dubrovka ja Sala joonel 4. jalaväe rügemendi üks pataljon.

Rügemendi koosseis: 31 ohv., 9 ohv. k. t., 2 arsti, 6 sv. am., 193 allohv., 1544 reameest ja 223 hobust.

korduvad rünnakud suurte jõududega. Võitlus laienes kogu rindele. Vastupanu külma käes lagedatel väljadel ja metsas oli kangelaslik. Rünnakute hoog jõudis haripunktile 22. novembril. Sellest võt-

9. jal. rügemendi ohvitserid Pärnus pärast Landeswehri sõja lõppu.



Esimene rida (vasakult): *Leitn. P. Lilienblatt, leitn. Chr. Masik, leitn. K. Laurits, al.-kapt. V. Trossi, kapt. J. Schmidt (rügül), ltn. E. Rungi, al.-kapt. P. Kolts, ltn. Ritt, ltn. J. Kinger, n.-ltn. J. Tomson.* Teine rida: *Ltn. J. Jachnov, ltn. K. Terrepson, n.-ltn. Fr. Rikas, lipn. K. Kukk, ltn. Leiur, lipn. K. Raamat, lipnik A. Koik, junkur H. Viikberg, n.-leitn. J. Mühlbach, lipn. A. Kasekamp, sv. ametnik A. Üts, leitn. K. Masik, lipn. K. Reimann, leitn. M. Tuisk, n.-leitn. A. Schmidt, lipn. P. Rosenblatt (Nõmm).* Kolmas rida: *Lipn. K. Talts, lipn. J. Kibbar, junkur A. Sander, ohv. k. t. K. Vichmann, lipn. A. Schiffer, lipn. L. Vahter, lipn. A. Öunapuu, leitn. A. Tass (Tasso), kapelm. J. Kask, ohvitseri k. t. J. Holsmann, leitn. J. Allik, leitn. Ploom.* Neljas rida: *Junkur R. Kehkta, n.-leitn. A. Korkmann, ohvitseri k. t. Mitt, n.-leitn. K. Volt ja ohvitseri k. t. H. Abram.*

Rügemendi kaitselõiku kuuluvad — 2., 3. ja 16. väljapatarteid ja 7., 8. ja 9. rasked patarteid — kokku 19 suurtükki.

Positsioon kindlustamata. Muldmajad puudusid.

September möödub vaikuses.

Oktoobri alul toetab rügement Põhja Lääne armeed Luuga jõe joone ja Jamburgi vallutamisel. Peterburi vallutamine äpardub ja P. Lääne armee pöörab tagasi, loobudes 14. novembril Jamburgist. Rügement asub kaitseseisukorda punaste vastu.

17. novembril alustasid punased pealetungi raskuspunktiga rinde keskkohal — A. Gorka juures. Tugevale suurtüki tule ettevalmistusele järgnesid ägedad ja

sid osa kaksteistkümmend vastase rügementi.

Luuga jõgi, mis oli tugevaks takistuseks vastasel teel, külmas kinni, mis nõrgestas kaitsepositsiooni tuntuvalt. 22. novembril arendas vastane marulise suurtüki tule rinde keskkohal, millele järgnes arvutute kolonnide rünnak. See õnnestus. Kaitse nõtkus ja lahkus A. Gorka mõisast ja Gorka külast. Valmistuti vastulöögile. Kuid samal ajal oli vastane taanduma sundinud paremalt tiivalt lõuna pool Narva-Jamburgi raudteed P. Lääne armee osad ja rügemendi tiivale seljataha tulles sundinud ka tema osad seal taandumisele. Seisukord oli raske — vastane suures ülekaalus, kaitse

organisatsioon lõhutud ja kaitsjad päevi kestnud pingutuse järele väsinud ja ka kindlustamata nõrk positsioon polnud väärt tema päästmiseks valatavat verd ja higi. Rügement taandus Annenskaja, Dubrovka, Sala ja Koškino jonele korraldatud positsioonidele.

Uutel positsioonidel algasid lahingud kohe 23. nov. hommikul vastase rünnakuga Dobrovka küla peale. Eelmisel ööl rügemendi rinde kõvendamiseks tulnud ja olukorraga alles harjumata 8. jal. rüg. pataljon tõmbus Dubrovka külast tagasi. Kuid samal õhtul tõrjuti vastane sealt varu pataljoni hoogsa löögiga tagasi.

Weel mõned asjatud katsed sissemurdmiseks Dubrovkasse ja siis vaibusid võitlused kuni 8. detsembrini. Vaheajal piirduti vastastikuse luure tegevuse ja suurtüki tulega.

8., 9., 12. ja 14. detsembril on kibedad võitlused suurte jõududega pealetungiva vastasega Dubrovkas. Järkjärgult laieneb lahingu piirkond Sala ja Marienhofini. Tegevuses on arvutu suurtükivägi ja ka soomusautod. Dubrovkas jõudis vastase pealetungi hoog 17. detsembril haripunktile. Sellest päevast alates kaldus raskuspunkt Sala külale ja Marienhofi mõisale. 17. detsembri õhtuks läkski temal korda sisse murda nendesse, mis aga likvideeriti samal õhtul varude vastulöögiga. Koškino ja Krikovo külad, kui liiga ette nihutatud ning raskelt kaitsetavad, aga jäid vastasele.

Vastase rünnaku päevad jäid harvemaks — ei jõutud laskemoona ja värskeid varusid tarvilisel määral tuua juure. Kuid samal ajal muutusid ka rünnakud suurtüki tule tugevuse, jõudude rohkeuse ja ägeduse poolest tugevamateks. Rügemendi positsioonid olid moondamata lagedal väljal enamasti. Neid oli vastane kord tabanud ja jatkas nüüd nende tulistamist kasvava täpsusega. Selle järeldusel oli kaitsjatel 20. detsembril väga raske päev. Kuid külmaverelise, distsiplineeritud ja heasti suunitud jala- ja suurtükiväe tulede vastas varisesid korduvad rünnakud kõik suurte kaotustega kokku.

21. detsembri keskööl käis vahvaid kaitseseid Dubrovka eelsetes kaevikutes

esijoonel vaatamas peaminister Jaan Tõnnisson, mis oli julgustajaks ja ka kihutajaks uutele võitlustele kodumaa kaitsesks.

Jõulupühad möödusid vastasel ettevalmistuse tähe all. Väga elav luure tegevus. Paremalt tiival olid suured sood külmanud. Vastase luure tuli juba raudteeni välja Komarovka küla juures, kus asub rügemendi staap. Rügemendi kaitsese positsioon kujutas enesest looka Narva eel, 10-kilomeetrilise raadiuselise kumerusega vastase poole, mille tiibadel tema oli Narvast eemal ainult 4—6 klm. Rügemendi seisukord oli väga raske — iga silmapilk ähvardas seljataguse äralõikamist Narvas. Positsioonid väga viletsad ja juba täielikult vastase suurtüki tulest purustatud.

28. detsembril oli järjekorraline vastase rünnak Sala külale. Rügemendil olid suured kaotused.

30. detsembril katsus vastane veel viimast korda õnne Sala küla vastas, rünnates seni olematu suurte jõududega, kuid asjatult.

Saabus rahu. Rügement oli oma ülesande hiilgavalt täitnud. Rügement kirjutas aasta jooksul nii mõnegi kauni lehekülje Vabadussõja ajalukku. Tema võttis võitjana osa mitmekordselt ülekaalus olevate vastaste vastu otsustavatest lahingutest, kus Eesti saatus kaalul oli — Lätimaa puhastamisel kommunistlikkudest vägedest, landeswehri vastu ja viimaks Narva kaitsel.

Rügement on üldse taandunud 4—5 klm parematele positsioonidele asumiseks, kuid võitjana edasi läinud 150 klm. Narva kaitsel purunesid tema vastas 53 vastase rügementi.

Kaotused sõja kestel olid: surnuid 5 ohvitseri ja 168 sõdurit, haavatuid — 16 ohvitseri ja 317 sõdurit, põrutatud — 6 ohvitseri ja 64 sõdurit ja haigeid — 1512.

Rügemendist käisid läbi — 82 ohvitseri, 8 arsti, 11 sv. am. ja 5215 sõdurit.

Rahu saabudes jääb rügement Narva ja võtab 1920. a. kestel osa piiri valvest.

9. rügemendi järele tulev põlv võib olla uhke oma eelkäijate tegude üle Vabadussõjas.

M. T.



9. jalav. rügemendi ohvitseride ja sõdurite nimestik, kes Vabaduse sõja kestel lahingutes langenud, haavadesse ja haigustesse surnud.

Al.-ltn.	Tiss, Arnold, 30. VI. 19	Zarnikau.	Reamees	Pikkur, Johann, 23. VI. 19	Engelhard's.
Lipnik	Kogger, Johann, 22. VI. 19	Kolt'seni m.	"	Kiling, Voldemar, 23. VI. 19	Zarnikau
"	Masing, Peeter, 28. XII. 19	Sala	"	Matson, Tõnis, 30. VI. 19	"
"	Reinhold, Friedrich, 22. VI. 19	Haavad.	"	Kask, Johannes, 30. VI. 19	"
"	Pärtels, Aleksander, 11. VIII. 19	Luuga	"	Nigusson, Martin, 30. VI. 19	Koiva j.
Reamees	Samuel, Johann, 14. II. 19	Salatsi	"	Saul, Aleksander, 30. VI. 19	Zarnikau
"	Jaakson, Johann, 16. II. 19	"	"	Miil, Martin, 31. VII. 19	Valga hm.
"	Mass, Jaan, 16. II. 19	"	N. a. ohv.	Tomingas, Martin, 30. VI. 19	Koiva j.
"	Loorents, Jaak, 16. II. 19	"	Reamees	Peterson, August, 24. VII. 19	Merre u.
"	Kukk, Mihkel, 12. III. 19	Ikla	Kapral	Popp, Martin, 14. VII. 19	Haavadesse
"	Joost, Johann, 12. III. 19	"	Reamees	Leesment, Peet, 30. VII. 19	Engelhard's.
"	Pöder, Jakob, 13. III. 19	"	Kapral	Tõnisson, Mart, 15. II. 19	"
"	Feldmann, Jaan, 13. III. 19	"	Reamees	Jakobson, Ilmar, 23. VII. 19	Pärnu I h.
"	Ruul, Daniel 13. III. 19	"	"	Bergmann, Jaan, 4. VIII. 19	Narva I h.
"	Dreimann, Mihkel 13. III. 19	"	"	Tiide, Johan, 17. III. 19	I. div. lats.
"	Manne, Martin, 13. III. 19	"	"	Mihkelson, Arnold, 13. IX. 19	"
"	Kaints, Jakob, 17. III. 19	"	"	Cleemen, Johann, 21. VIII. 19	"
"	Neidlich, Anton, 17. III. 19	"	"	Sternfeldt, Johann, 9. VIII. 19	"
"	Milbeck, Johann, 17. III. 19	"	"	Rabanik, Oskar, 12. VIII. 19	"
"	Jürgenson, Oskar, 17. III. 19	"	"	Peterson, Jaan, 16. VIII. 19	"
"	Kiisk, Johannes, 17. III. 19	"	"	Jannsen, Jaan, 10. VIII. 19	I. Tall. s.k.
"	Tomberg, Joh-es, 23. III. 19	Haavades.	"	Kontson, Al-er, 25. VIII. 19	I. dv. lendl.
"	Eberhard, Martin, 28. III. 19	"	"	Asu, Andres, 30. VII. 19	Haavadesse
"	Holm, Heinrich, 28. III. 19	Heinaste	"	Tomson, Johannes, 3. VIII. 19	"
"	Meyer, Johann, 28. III. 19	"	"	Lensment, Al-er, 11. VII. 19	Haavades.
"	Reisko, Hermann, 28. III. 19	"	"	Miil, Johannes, 16. VIII. 19	I. dv. ldl.
"	Norenberg, Raim., 28. III. 19	"	"	Leebas, Juhan, 29. VIII. 19	"
"	Koodi, Jüri, 30. III. 19	"	"	Kurvits, August, 29. VIII. 19	"
"	Tilk, Gustav, 30. III. 19	"	"	Enn, Julius, 21. IX. 19	"
"	Peterson, Juhan, 22. IV. 19	P. K. P. lat.	"	Jögi, Vassili, 23. IX. 19	"
"	Tomson, Martin, 20. IV. 19	Kodus h.	"	Laas, Mihkel, 25. IX. 19	"
N. a. ohv.	Tischler, Juhan, 30. IV. 19	"	"	Ruul, Heinrich, 25. IX. 19	Pärnu I. hm.
Reamees	Reimann, Jüri, 29. IV. 19	Pärnu. I hm.	"	Tõnsing, Kristjan, 8. IX. 19	I. dv. ldl.
"	Saarmann, Martin, 16. IV. 19	P.K.P. l.	"	Kõdar, Teodor, 22. IX. 19	"
Kapral	Valter, Jaan, 23. IV. 19	"	"	Puusikk, Johann, 11. XI. 19	Jamburg
Reamees	Tamm, Georg, 19. V. 19	Salatsi	"	Pärtel, August, 18. XI. 19	"
"	Tõnisson, August, 19. V. 19	"	"	Käpp, Karl, 10. XI. 19	Al. Gorka k.
"	Pütt, Anton, 19. V. 19	"	"	Preisemann, Juhan, 10. XI. 19	"
"	Popp, Jaan, 27. V. 19	Pärnu I. hm.	V. a. ohv.	Einman, Jakob, 10. XI. 19	"
"	Leesment, Villem, 26. V. 19	"	Reamees	Kaar, Jaan, 20. XI. 19	Kalmotka
"	Adamson, Martin, 7. VI. 19	"	"	Alle, Johannes, 19. XI. 19	Al. Gorka k.
"	Pender, Karl, 15. VI. 19	Polgu ltsr.	"	Kala, Oskar, 17. XI. 19	Novopojatn.
"	Kirkmann, Otto, 20. VI. 19	Nabbeni	"	Roosman, Jaan, 22. XI. 19	Kalmotka
Kapral	Lind, Jaan, 23. VI. 19	Engelhard's.	"	Valsiner, Al-er, 22. XI. 19	"
Reamees	Veckram, Georg, 22. VI. 19	Kolt'sen	"	Salkovsky, Alex, 22. XI. 19	"
"	Tökke, Johann, 23. VI. 19	Engelhard's.	N. a. ohv.	Ekbaum, August, 22. XI. 19	"
Kapral	Mitt, Peeter, 23. VI. 19	"	Reamees	Bormann, Al-er, 25. XI. 19	Koschkino
Reamees	Nanelson, Heinrich, 23. VI. 19	"	N. a. ohv.	Sai, Kristjan, 10. XI. 19	Dubrovka
"	Enn, Mihkel, 23. VI. 19	"	Velsker	Mitter, Oskar, 22. XI. 19	Jamburg
"	Juurikas, Harald, 23. VI. 19	"	Reamees	Allikas, Nikolai, 22. XI. 19	"
"	Kuulbock, Hans, 23. VI. 19	"	"	Sarapuu, Mihkel, 22. XI. 19	"
"	Karstna, Johannes, 23. VI. 19	"	"	Naaris, Martin, 22. XI. 19	Novo-Pjatn.
"	Lilienthal, Aleksei, 23. VI. 19	"	"	Laas, Johannes, 6. XI. 19	I. dv. lendl.
"	Poot, Heinrich, 23. VI. 19	"	"	Vichtelstein, Juhan, 10. X. 19	"
"	Schvalbe, Aleksander, 23. VI. 19	"	"	Paar, Alexander, 11. X. 19	"
"	Tamm, Aleksander, 23. VI. 19	"	"	Arr, Jüri, 14. X. 19	"
"	Veber, Aleksander, 23. VI. 19	"	"	Must, Juhan, 29. XI. 19	III. Tartu h.
"	Verbak, August, 23. VI. 19	"	Telefon	Ild, Aleksander, 9. XII. 19	Enese kuul.

Reamees	Mats, Hans, 8. XII. 19	Sala küla	Reamees	Narep, August, 23. I. 20	Tall. sv. hg.
"	Liiv, Anton, 23. XI. 19	I. Tall. sv. hg.	"	Flintmann, Aug., 26. XII. 19	I.dv.sid.s.
"	Oja, Jakob, 2. XII. 19	"	"	Siidan, Karl, 2. II. 20	I. dv. sid. sk.
"	Orav, Jakob, 14. XI. 19	I. dv. lendsl.	"	Nuut, Georg, 3. VII. 19	I. alga P. R. h.
"	Jakobson, Jüri, 12. XII. 19	I. Tall. s.h.	V. velsk.	Oberschneider, Fr., 21. I. 20	V.Tall.sv.h.
"	Putkin, Voldemar, 14. XII. 19	"	Reamees	Pinsel, Jaan, 30. I. 20	Pärnu I. hg.
"	Soosaar, August, 26. XI. 19	I. Tall.s.h.	"	Blumthal, Albert, 2. I. 20	III. Trt. hg.
"	Mass, Aleksander, 26. XII. 19	"	"	Künnapas, Vold., 2. I. 20	"
"	Adamson, Tõnis, 12. XII. 19	"	Veltveeb.	Sinikas, Jakob, 8. II. 20	Tall. sv. hg.
"	Neito, August, 11. XII. 19	Dubrovka	Reamees	Sooper, Anton, 3. II. 20	I. Trt. sv. hg.
"	Vehlmann, Heinrich, 9. XII. 19	I. T. s.h.	"	Tetlaus, Karl, 8. II. 20	"
"	Jürgenson, Kristj., 8. XII. 19	I. dv. lds.	"	Lenter, Hendrik, 8. II. 20	Tall. sv. hg.
"	Pahk, Jaan, 12. XII. 19	Dubrovka	"	Parrol, Mart, 13. II. 20	III. Trt. hg.
"	Pikkur, Jaan, 12. XII. 19	"	"	Pikner, Aado, 17. II. 20	I. dv. sid. sk.
"	Nurmberg, Hendrik, 12. XII. 19	"	"	Verkraud, Heinr., 14. II. 20	I.Trt.sv.h.
"	Lamberg, Jakob, 11. XII. 19	Koschkino	"	Heldemeel, Ed., 21. XII. 19	I.dv.sid.sk.
Kapral	Joorits, Martin, 14. XII. 19	"	"	Pihlak, August, 21. XII. 19	"
Reamees	Vidineev, Maksim, 14. XII. 19	"	N. a.ohv.	Otting, Al-er, 19. XII. 20	Pärnu I. hg.
"	Egeder, Johann, 17. XII. 19	Sala	Reamees	Kumm, August, 28. II. 20	"
"	Parn, Karl, 17. XII. 19	"	"	Saar, Johann, 6. II. 20	II. Tartu hg.
"	Avet, Jakob, 17. XII. 19	"	Kapral	Rebane, Martin, 21. II. 20	I Trt. hg.
"	Pekk, Kristjan, 17. XII. 19	"	N. a. ohv.	Lasn, Madis, 25. II. 20	"
"	Rennit, Johann, 17. XII. 19	"	Reamees	Hendrikson, Jaan, 5. I. 20	I.dv.sid.sk.
Kapral	Keller, Hans, 17. XII. 19	"	"	Ostrov, Jaak, 23. I. 20	I. Tall. sv. hg.
Reamees	Tohv, Jaan, 11. XII. 19	I. dv. lendsalk	"	Oldermann, Mhk., 23. II. 20	Viljandi h.
"	Saat, Jaan, 14. XII. 19	"	"	Sopauk, Mhk., 11. III. 20	Pärnu I. hg.
"	Truuberg, Karl, 17. XII. 19	Sala	"	Schon, Boris, 17. II. 20	"
Reamees	Bauer, Heinrich, 27. XI. 19	I. Tall. s.h.	"	Mihkelmann, Tõn., 12. III. 20	I.dv.sid.s.
"	Siberg, Aug., 23. XII. 19	"	"	Pärn, Jaan, 21. XI. 19	Kreenholm. hg.
"	Ederberg, Ludvig, 20. XII. 19	Marienh.	"	Kull, Johann, 22. II. 20	III. Trt. sv. h.
"	Hanson, Hans, 31. XII. 19	"	"	Kirkmann, Arnold, 16. III. 20	"
"	Peters, Jüri, 28. XII. 19	Sala.	"	Paks, Al-er, 14. III. 20	II. Trt. sv. hg.
"	Soosaar, Juhan, 28. XII. 19	Sala.	"	Piiskop, Hans, 18. IX. 19	I. dv. lendsk.
"	Veltmann, Johann, 28. XII. 19	"	"	Putkin, Voldem., 25. XII. 19	I.dv.sid.sk.
"	Karu, Richard, 23. XII. 19	"	"	Espock, Erich, 9. III. 20	"
"	Blumfeldt, Al-er, 28. XII. 19	"	"	Partson, Mhk., 6. III. 20	"
"	Treimann, Johann, 28. XII. 19	Sala.	"	Jakobson, Aug., 4. IV. 20	I Trt. sv. h.
"	Talts, Hendrik, 15. XII. 19	Haavadesse	"	Mitt, August, 22. II. 20	I. dv. lendsk.
"	Tõnisson, Theodor, 9. XII. 19	Sala m.	"	Tomson, Martin, 9. II. 20	I. Tall. sv. h.
"	Schein, Jüri, 21. XII. 19	I. dv. sid. sk.	"	Vunk, Arnold, 23. IV. 20	I. Trt. sv. h.
"	Tilk, Al-er, 29. XII. 19	Dubrovka k.	"	Reinberg, Jüri, 23. II. 20	I. dv. lendsk.
"	Lond, Karl, 28. XII. 19	Marienhof.	"	Palo, August, 16. II. 20	"
"	Mitt, Johann, 28. XII. 19	Marienhof.	"	Leitsmann, Al-er, 2. IV. 20	"
"	Moissaar, Leonid, 28. XII. 19	"	"	Bergmann, Aado, 27. II. 20	"
"	Klaas, Al-er, 29. XII. 19	I. dv. sid. sk.	"	Tau, Johann, 10. V. 20	Pärnu I. hg.
"	Alt, Johann, 28. XII. 19	"	Kapral	Leerimaa, Nikol., 10. II. 20	I.Tall.sv.h.
"	Mikk, August, 30. XII. 19	Sala küla.	N. a.ohv.	Pool, Karl, 18. V. 20	Pärnu I. hg.
"	Truuberg, Jüri 30. XII. 19	"	Reamees	Karlsbach, Joh., 15. I. 20	I. dv. lendsk.
"	Schmidt, Rudolf, 30. XII. 19	"	"	Blokmann, Jaan, 25. XI. 19	Tall. sv. h.
"	Mangusson, Art., 30. XII. 19	I.dv.sid.s.	"	Gornoff, Arseni, 24. V. 20	Polgu latsar.
"	Kodar, Al-er, 3. I. 20	I. dv. sid. sk.	N. a. ohv.	Hendrikson, Jaan, 29. V. 20	Nar. jökke
"	Voll, Kristjan, 28. XII. 19	Sala mõis.	Reamees	Vinter, Johann, 31. V. 20	Pärnu I. hg.
"	Stern, Andres, 5. I. 20	Tall. sv. hg.	"	Isakov, Vasili, 6. II. 20	I. dv. lendsk.
"	Rosenberg, Jul., 12. XII. 19	II.Trt.sv.h.	"	Sander, Gustav, 9. II. 20	"
"	Bamberg, Jaan, 8. I. 20	I. dv. sid. sk.	"	Meimer, Martin, 5. II. 20	"
"	Hansberg, Anton, 11. I. 20	III.Trt.sv.h.	"	Koppel, August, 13. 3. 20	"
"	Pajusson, Herm., 1. I. 20	II. Trt. sv. h.	"	Andresepp, Rudolf, 1. VIII. 20	I.sv.hg.
"	Pilapson, August, 13. I. 20	Kreenhol.h.	"	Pöllu, Otto, 20. I. 20	Tall. sv. hg.
"	Roosmann, Al-er, 16. XII. 19	I.dv.sid.s.	"	Kont, Ernst, 10. II. 20	"
"	Andresson, Vlad., 24. XII. 19	Haavad.	"	Koot, Peeter, 28. VI. 20	"
"	Tõntson, Aug., 20. I. 20	III. Trt. sv. h.	"	Ollino, August, 27. II. 20	I. dv. sid. sk.
"	Tedder, August, 20. I. 20	"	"	Kull, Jaan, 11. VIII. 20	Puhk. olles.

9. jalaväe rügement Vabadussõjas.

Kol.-leitn. J. Schmidt, erus.



Kolonel-leitn. J. Schmidt.

9. rügement oli Vabadussõjas teiste seas kõige noorem väeosa. Tema loodi 17. mail 1919. a. Pärnu kaitsepataljonist, viimase asutamine loetakse 16. jaanuaril 1919. a. Vabadussõja jooksul tuli 9. rüg. täita raskemaid ja vastutusrikkamaid ülesandeid. Maksab ainult meelde tuletada vabadusvõitluste viimast ajajärku Narva rindel novembri- ja detsembrikuudel, et täiel määral ette kujutada 9. rüg. tegevust, mida ta etendas kõige raskematel ja otsustavamatel silmapilkudel. Nende ridade ülesandeks ei ole mitte pikalt ja laialt valgustada 9. rüg. tegevust nimetatud ajajärgul. Seda peab tegema asjalik ning erapooletu ajalugu. Kõikide faktide najale aga toetudes võib kokkuvõtlikult ütelda, et 9. rüg. sõdur lõi Narva rindel vabaduse kaitsmisel võitmata Eesti sõjamehe tüübi, kellele alla vandus 20 korda suurem vaenlane.

Narva lahingud ei olnud rügemendile Vabadussõjas mitte kõige raskemad, — ei meeskonnale, ei juhtivale koosseisule, ega ka minule, kui 9. rügemendi ülemale. Palju raskemad ja keerulisemad olid lahingud Landeswehri sõjas. Nagu juba öeldud, formeerisin 9. rüg. Pärnu Kaitseliidu pataljonist. See seisid koos suuremalt osalt noormeestest 20—21 vanad, kes veel kunagi enne kokkukutsumist püssi kätte polnud saanud ega sõjakogemusi omandanud. Võitlusvõime pooltest oli see patal-

jon diviisiülema juures madalalt hinnatud, ei väärinud tema usaldust. Varustuse poolest oli pataljon äärmiselt nõrk. Puudus suurtüki toetus. Oli kaks noa-aegset riistapuud, millede vedamiseks puudusid hobused. Tuli tarvitada kütühobuseid. Selle väeosa kordaseadmiseks oli tarvis erilist energiat. Minu esimene mure oli tõsta väeosa moraali, et tõusta nõuetava tasapinnani. Selleks avanesid soodsad väljavaated eelseisvas landeswehri operatsiooni tõttu, mis pakkus selleks soodsat pinda, et äratada noortes sõdurites isamaalist tunnet, sõjakust, ohvrimeelsust ja isamaa armastust. Sõjamehe ohvrimeelsus on üks tähtsamatest teguritest lahingus. Ohvrimeelsus tagab sõjapidamise edu. Kuid ohvrimeelsus on ka kõige raskem voorus omandada. Ohvrimeelsuse tõstmiseks tarvitatakse sõjaväes sagedasti survet. 9. rüg. ei tarvitanud aga mitte seda abinõu. Vahvuse ja ohvrimeelsuse eeskuju näitasid rügemendi juhid, et sellega kaasa viia kõike arglikke, kõhklejaid sõdureid. Õiglane ja sõbralik ümberkäimine oma alluvatega ja juhtide eeskuju löid väeosas võitmata ja kindla moraali.

9. rüg. tegi enesele ülesandeks tegutseda äärmiselt ettevaatlikult, et mitte jääda kaotaja seisukorda. Et võitjateks jääda, ei ole nõuetav igakord arvuline või tehniline ülekaal. Võidusaavutamiseks läheb tarvis oskust olukorra hindamises, situatsioonist, ohvrimeelsust.

Nagu juba öeldud, oli 9. rüg. raskem võitluse ajajärk Landeswehri sõjas, kusjuures Lemsalu lahing erilise tähtsuse omandab. Lemsalu lahing arenes 20. juunil 1919. a. Vaenlane saatis Lemsalu suunas oma vasaku tiiva kaitseks 1 rauddiviisi pataljoni jalaväge, 1 eskadroni ja 1 patarei suurtükiväge. Vaenlase peajõud valgusid Võnnu-Roopa suunas, kus asusid ka meie peajõud. Vaenlase Lemsalu grupil oli ülesandeks haarata meie peajõudusid Võnnu Roopa all Lemsalu kaudu. Kui oleks aga nende Lemsalu grupil meie poolt suuremate jõududega kokkupuutumist tulnud, nägi Landeswehri ülemjuhatus ette oma operatiiv-kavas, juhtida oma peajõud Lemsalu kaudu. 19. juunil kohtasid 9. rüg. luursalgad lõuna pool Vidrischi mõisat vaenlase Lemsalu grupiga kokku, ning said vaenlase suuremate jõudude poolt lõõdud

ning taganemisele sunnitud. Sellest väikesest kokkupõrkest arvaski vaenlane Lemsalu suunas meie poolt suuri jõudusi mitte eest leida ja otsustas omad peajõud koondata Võnnu Roopa alla. Kuid see vaenlase eksitus sai temale edaspidistes operatsioonides komistuseks.

Lahingu ajal oli telefoniside rikutud, nii et 1. pataljoni seisis tegevusetu ja teadmatuses 2. pataljoni tegevusest. Ka 2. pataljoni 8. komp. side puuduse pärast seisis tegevusetu, ilma et oleksin võinud teda ära kasutada vaenlase ümberhaaramiseks teiselt poolt järve. Nõudsin Lemsalu linna



9. jal. rügemendi lahinguplats Narva rindel Dubrovka all.

20. juunil jätkas vaenlane oma pealetungi Lemsalu suunas ja löi meie eelsalgad mitmetest positsioonidest välja. Meie eelsalgad olid sunnitud taganema peaseisukohtadele kaevikutesse Bullen-Ladenhoffi liinile. Bulleni kaevikutes asus 9. rüg. 5. komp. ja Ladenhoffi kaevikutes jalaväelurajate salk, 3 rühma sõdureid. Vaenlase kolonn vajus terve jõuga suurtükitele toetusel Ladenhoffi kaevikute peale, murdis meie nõrga kaitse läbi, ning haaras Bulleni kaevikutes oleva 5. komp. ümber. Meie vastupanujoon oli vaenlase poolt ära võetud. Tee Lemsalu oli avatud. Meie kaitse oli kaugelt üleoleva vaenlase poolt laiali pillatud ja põgenema sunnitud. Meie patareid pidi tagasi tõmbuma, et mitte vaenlase kätte jääda. Side komp. vahel oli täiesti katkenud. Telefonikaabel oli verstade viisi vaenuliste elanikkude poolt katki lõigatud ja ära keritud. Ratsaside rügemendis puudus. Lemsalu linnas, mis 3—4 versta lahinguliini seljataga, ilmusid juudid ning saksa soost elanikud lilledega tänavatele, et sakslasi kui võitjaid vastu võtta. Teadsin, et Lemsalu linna langemisega on 9. rüg. kui mitte jäädavalt, siis hulgakas ajaks lahinguvõimetuks tehtud. 1 pataljon asus umbes 50 versta Lemsalust eemal mereääres Kange — Ulpisch — Dukkuri joonel. Telefoni side käis üle Lemsalu.

komendandilt, lätlaselt Gelbelt 4 ratsahobust enese käsutusse ja sõitsin isiklikult 2. pataljoni ülemaga, selleaegse leitn. Lauritsega lahinguliinile seisukorraga tutvunema. Nähes meie sõdurite paanilist laialijooksmist, tundus seisukord katastroofilisena. Kuid mul oli veel üks lootus — 6. komp., mis asus varus Muzenikis, 3 versta lahinguliini seljataga. Nimetatud komp. juht oli leitnant Lilienblatt. Tundsin leitn. Lielenblatt'i kui üht paremat ning vahvamat ohvitseri, kellel komp. kõige paremini väljaõpetatud ning sisemise distsipliini poolest oli üks parematest. Tegin leitn. Lilienblatt'ile korralduse välja astuda kiirmaršiga seisukorda päästma. 6. komp. liikus jookstes mööda kraavisid kahelt vaenlase aeroplaanilt antava kuulipildujate tule all, ning jõudis veel viimasel silmapilgul Baldaschini talu juure, kus vaenlase kolonn juba võidujoovastuses sisse oli tulnud. Vaenlase silma eest varjul paiskas 6. komp. orus ahelikku ja hiilis vaenlasele külje peale. Meie komp. ja vaenlase vahel asuv lokaal rukkipoold võimaldas meie ahelikule nägematult 40 sammu peale läheneda ja tormas siis vaenlasele hurra-hüüetega täkkidega kallale. See kallaletung oli täiesti ootamatu. Kibedas võitluses sai vaenlane löödud ja põgenema sunnitud. Meie kätte langes 8 kuulipildujat, umbes 100 püssi ja

hulk laskemoona. Surmavalt haavata sai vaenlase kolonni juht kapten Blankenberg. Vaenlane jättis võitlusväljale hulk surnuid ja haavatuid. Nende matmiseks käsutasin Lemsalu linna elanikke, kes sakslasi võitjatena lilledega tänaval ootasid. Meie joovastus oli suur, sest seisukord oli päästetud. Sellest lahingust võtsid osa vaenlase poolt 500 tääki, 1 eskadron ja 1 patarei. Meie poolt ainult 6. komp. ja üks luurajate rühm — 30 meest. Kokku umbes 150 meest. Sellest lahingu tagajärgedest on näha, kui suur tähtsus on hulljulgel, kaalutud, kuigi riskantsel rünnakul. Lemsalu lahingu kaotamine oli sakslastele niisuguseks hoobiks, millest nad pääseteed ei leidnud. See ajas tervelt nende operatsiooni plaani nurja. Nad said lõksu veetud, nagu von der Goltz ise oma mälestustes kirjutab. Nende peajõud olid kõik Võnnu-Roopa alla koondatud. Ümbergrupeerimine osutus võimatuks. Selle asemel, et meie peajõudusid oma Lemsalu kolonnega ähvardada haaramisega, said nende peajõud ise 9. rüg. poolt haaratud. Lemsalu lahingu kaotamise järele ei suutnud nende rauddiviisi kolonn enam tõsist vastupanu avaldada. Nad said 9. rüg. poolt järgmistel 2. päeval tervest reast positsioonidest välja löödud. Kolzeni mõisa äravõtmisega 22. juunil ähvardas 9. rüg. nende baasi ja taganemise peatoetuspunkti Engelhartshofi mõisat. See asjaolu mõjutas otsustavalt nende peajõudude edu Võnnu-Roopa all. 21. ja 22. juunil olid mõlemate poolte peajõud Võnnu ja Roopa all ägedaid lahinguid löönud, kuid kummagil pool ilma eduta. Samal ajal pööras 6. rüg. ülem minu poole järgmise telegrammiga: „Juba teist päeva võitleb polk põhjapool Roopa alevit Stolbeni mõisa juures. Kõik vaenlase pealetungid on siiani tagasi löödud. Meie pealetung siin on ka nurja läinud. Palun teid Vidrischi juures üks jagu väge ette panna ja ise Lodigeri-Roopa teed mööda vaenlasele kõva seljagune hoop anda. Peale selle tuli 3. diviisi ülema nimel, selleaegse kolonel Reek'i poolt telegramm kell 3/4 18: „Loen, et seisukorra kindlustamiseks oleks tähtis kindlasti läbiviia 6. rüg. ülema ettepanek, mis tema tegi oma telegrammiga. Roopa äravõtmine peaks sündima öösel vastu 22./23. juunit, kui teie jõuate rännaku ära teha. Enne Roopa äravõtmist ei või Engelhartshofi peale tungida. Palun mulle teatada, kuidas teie võite aidata Roopa äravõtmist.“ Samal ajal, kui tuli 6. rüg. ülema ettepanek suunida minu peajõud Lodigeri kaudu

Roopa alla, oli minul käimas Kolzeni mõisa operatsioon. Mina ei võinud kerge käega oma operatiiv-kava muuta vastavalt 6. rüg. ülema ettepanekule. Ettepaneku teostamisele asudes oleks võinud 9. rüg. ise lõksu langeda. Taganev vaenlane ei olnud



Lipnik J. KOGGER † ja (paremal) junkur FR. REINHOLD † — Kaks Landeswehri sõjas langenud lahingsõpra.

veel lõpulikult löödud. Kindlasti oleks ta asunud 22. juunil vastupealetungile, 9. rüg. nõrgad jõud Vidrischi all ümber löönud ja rügemendi peajõudude operatsiooni Roopa all nurja ajanud, ja siis oleks väga küsitavaks saanud meie Landeswehri sõja õnnelik lõpp. Olukorra kohaselt otsustasin anda tugev hoop mitte Roopa suunas, vaid taganevale vaenlasele Kolzeni mõisa juures. Kolzeni mõisa äravõtmine õnnestuski 22. juunil kell 22. Sellest diviisiülemalet ette kandes, saatsin ka veel järgmise telegrammi: „Et 6. rüg. ülema ettepanekut täita, selleks saadan kaks roodu Roopa poole. Kas seda ülesannet läheb korda täna öösel läbi viia, ei tea, sest 6 versta Lodigerist Roopa suunas seisab vaenlase eskadron endistes kaevikutes. See seisukoht peab vaenlase käest enne ära võetama. Roopa seljataha on minna väga ras-

ke, sest seal on tarvis jõest üle minna.“ Saatsin Roopale seljataha ainult kaks komp. Need kaks komp. maršisid lahinguta 23. juuni hommikul Roopa alevisse sisse. Vaenlane oli ilma surveta ööjooksul Roopa alt taganenud. Selleks andis tõi 9. rüg. pealetung Engelhartshofi suunas. Meie eesmärk oli saavutatud, vaenlane oli kõigis suunas taganema sunnitud. Nende lahingute kestvusel väljendas 9.

rüg. sõdur küllaldaselt sõjakust ning ohvri-meelsust, kuid oli nende hulgas ka palju nõrke väimuseid, kes heameelega oma nahka hoidsid, mille tagajärjel 9. rüg. nii mitugi korda äpartusi tunda sai. Kuid neist äpardustest saadi ikkagi üle. Iga järgmise lahinguga kõvenes väeosa vaim, ja sõja lõpul arenes 9. rüg. sõdur, nagu juba öeldud, äravõitmataks Eesti sõduriks.

Märkmeid 9. jal. rügemendi sisemisest elust Vabadussõja kestel.

Rügemendi põhjaks olid Pärnu kaitsepataljoni kuuluvad vanemad mehed kaitseliitlased, kellele hiljem seltsisid Pärnumaa allakutsealised noormehed. Pataljon vormerus siis, kui teda kujundavad kaitseliidu salgad olid juba kõik tegevuses lõuna Eesti piirikaitse, seega sündis tema võitluses.

Sunniviisil teenistusesse kutsutud noorte meeste õpetamine Pärnus kestis vaevalt kaks nädalat. Need mehed said oma sõjalise hariduse piirikaitse lahingutes märtsi-, aprilli- ja maikuude kestel.

Pataljon täitis oma ülesannet pikal rindel keset metsi ja soid üksikute salkadena. Salgad kandsid nende juhtide või koha nimesid. Tihedam rinne oli Heinaste vastas mere rannal.

Juhtivaks koosseisuks olid — üksikud kohalikud ohvitserid, kadetid ja sv. ametnikud. Allohvitseri vähe. Sõjaväelist varustust peaaegu ei olnud. Kõik korjati kohapeal — alates püsside ja telefoni aparaatidega. Pärnu tunnistas pataljoni täielikult omaks, oli ju tema koosseis terveni Pärnust ja Pärnumaalt. Pataljoni ülemaks Pärnus tuntud seltskonna tegelane leitnant Georg Z i m m e r m a n n. Äsja asutatud „Ühistöö“ võttis pataljoni riietega varustamisest väga soojalt osa. Enamik sõdurist kui ka ohvitserest kandis kodust kaasaotud Vene sõjaväe, aga sagedamini koduseid riideid, millel olid rahvuslikud püksega risti üle tõmmatud.

Kevadel poriga aga kannatati ka palju jalanõude puudusel.

Pataljonis oli meeoleolu hea ja sõjakas. Aprillis aga siiski ühe ebaõnnestanud Heinaste valdamise katse järeldusel kippus ka siin meeoleolu langus, mis naabrite juures

teraval kujul esines, maad võtma. Olukord aga paranes juhtide osavate ja energiliste korralduste järeldusel ilma suuremate vahetuhtumisteta.

Mail sai pataljon uue nime — 9. jalaväe rügement ja ka uue tulise ja vahva juhi kapten Johann Schmidt'i isikus. Kapten Schmidt võttis kohe oma esimeste korraldustega ja läbikäimisega juba rahulikult olukorras terve rügemendi usalduse.

Kevade tulles algava elavuse kaasas kõigil rinnetel kujunesid ka siin võitlused Vene ja Läti kommunistlike väeosadega, mis lõppesid võiduga ja Põhja Lätimaa vabastamisega.

Samal ajal kerkis silmapiirile uus vastane — Landeswehr, kelle koosseisu kuulusid ka Saksa kuulsa sõjalise minevikuga raudse diviisi osad. Uus vaenlane sünnitas peavalu. Rügement tundis oma nõrkust — noored ja vähe õpetatud sõdurid, ohvitseri ja allohvitseri vähe, relvistus nõrk ja baas (Pärnu) kaugel. Polnud usku võidusse. Kui aga siiski võideti, siis selle järeldusel, et juhid rügemendiülemaga eesotsas, olid hingega asja juures. Esimene võit — Lemsalu lahing — on kirjutatav täielikult juhtide energilisuse arvele. Oli esimene võit saavutatud, siis järgnesid teised kergemalt. Kuid ikkagi, arvestades kõigi lahingute väga raskete olukordadega, peab kogu Landeswehri operatsiooni kestel allakriipsutama võidu peategurina juhtide energilisust.

Lahingud olid rasked ja neile järgnesid pikad rännakud suvises kuumuses. Forsseeriti kaks korda laia Koiva jõge vastase tule all — Engelhardshofi ja Zarnikau juures. Vallutati Maailmasõjaaegsed silla-

pea kindlustused Engelhardshofis. Seda saatis korda paljasjalgne, roostetanud püsilogudega ja puuduliku toitmisega rügemendi noormeeste koosseis. Vaimustus oli suur.

Landesvehri operatsioon oli väga heaks kooliks juhtidele ja ka sõduritele, mille järeltulisel Narva rindele Vene kommunistlike vägede vastu mindi naljatades. Rügemendil oli Narva tülles kuulsusrikas minevik seljataga, suured lahingkogemused, tugev ühteliituvus ja kindel usk oma võimesse. Rügemendi võitlusvõimet ei suutnud langetada ka hilisemad rohkearvulised täiendused tagavara osadest.

Rügement jätkas võitlusi Narva kaitsel oktoobri, novembri ja detsembri kuudel. Olukord oli raske: vastane arvuliselt mitmekordses ülekaalus — 53 rügementi ühe vastu, positsioonid nõrgad, rinne pikk — 10 klm, seljataguse ära lõikamise ähvardus hõljus kogu aja õhus. Hoolimata rohketest kannatustest ja rasketest võitlustest püsis rügement paigal, pidades rasket kaitselahingut. Rügemendil oli luba loobuda Dubrovka ja Sala joonest ja taanduda Narva eelsele positsioonile, kuid seda luba rügement ei kasutanud ja raskusist hoolimata püsis kindlasti paigal.

Sellest nähtub, et numbri poolest viimane, kõige noorem ja riisemetest kokku lapitud rügement tungis välja Vabadussõja võitjate esimestesse ridadesse. See asjaolu on kõigepealt kirjutatav rügemendi isaliku, energilise, julge ja tulise iseloomuga juhi kolonel-leitnant Schmidt'i osava juhatuse ja kaasakiskuva eeskuju arvele.

Teiseks teguriks oli õnnelik komplekteerimine ohvitseridega, kes olid enamikus õpetajad — eraelus juba rahva juhid. Nemed oskasid ennast ka siin maksma panna ja alluvaid oma järele võitudele viia. Kolmandaks teguriks oli esialgne ühtlane koosseis Pärnumaa noormeestest — noorus on ikka hõlbus süütuma.

Rügemendil oli alati rahvaga väga hea vahekord. Alus sellele pandi Pärnus pataljoni päevil — oli ju seal raske vahet teha, kus algas pataljon ja lõppes rahvas. Oma väeosa on armastatud ja lugupeetud. Lätimaale sisse tungides oli rügemendi

ülema üks pea nõuetest — rahvast ja tema varandust mitte puudutada. Eksijad kandisid raskeid karistusi. Selle järeltulisel kujunes ka võõral pinnal igal pool väga soe vahekord. Kõikjal, kus rügemendi osad peatasid, korraldati pidusid, vastuvõtte ja saatmisi. Nii Salismündes, Pernigelis, Lemsalus ja Vanas Mühlgrabenis. Lemsalu linn korraldas rügemendile Riia alt tagasi pööramisel suurepärase vastuvõtu ja saatmise.

Kolmepäevaline Pärnus viibimine pärast Landeswehri võitmist kujunes suureks pidutsemiseks. Asutustes ja ärides seisis rõõ. Linn ja seltskond korraldasid piduõhtuid tervele rügemendile. Jagati lilli ja kinke. Sarnane soe vastuvõtt ja saatmine kangelastele kihutas neid uuel rindel uutele ja veel suurematele võitudele.

Narvas kujunes otsekohe väga hea vahekord seltskonnaga — juhid, kes ise endised seltskonna tegelased, oskasid seda otsida, sõlmida ja alal hoida. Rügement kujunes peagi Narva seltskonna lemmikuks.

Ka pärast sõda Narvas viibides võttis rügement väga elavalt kõigist seltskonna elu avaldustest osa.

Rahuaegsest tegevusest Narvas on allakriipsutatav ohvitseride kogu viljakas ja mitmekülgne tegevus. Ohvitseride kogu asus energilisele rügemendi vaimlise elu juhtimisele. Ohvitseride peres arenes tegevuse kogu põhikirja täies ulatuses. Kogu algatusel asutati ja tema juhendite põhjal rakendati tööle sõdurite haridus — meelelahutus komisjon, kes korraldas piduõhtuid, kontserte, kino etendusi, loenguid ja viimaks ka sõdurite kooi. Asutati ohvitseride ja sõdurite laulukoor. 9. rügemendis kiikus ka esmakordselt kaasajal kaitseväes väga levinenud ja ilmingimatuks tunnistatud kehalise kasvatuse häll.

9. rügement on oma järeletulejatele Vabadussõjast pärandanud kauneid traditsioone. Need Vabadussõjaegsed traditsioonid saagu selleks varasalveks, kust rügemendi rahuaegsed järeltulijad neid omale ammutavad, endale harjumuseks kasvatavad ja samadel alustel ning samas suunas traditsioonide loomist jätkavad.

—K.

9. üksik jalaväe pataljon.



Kindralstaabi kolonel A. Parv
9. üksiku jal. pataljoni ülem.

1. maist 1920. a. Narvas asuv 9. jalaväe rügement koondati 9. pataljonina 1. jalaväerügementi. Pataljoni ülemaks oli al.-kapten M. Tuisk. 12. juunil lahkus

pataljon 1. jalaväe rügemendist ning Narvast asudes oma esialgsesse vormeerimise paika — Pärnu — kuuluvusega 6. jalaväe rügemendi koosseisu. Pataljoni ülemaks oli sel ajal kapten H. Trass. 1921. aasta oktoobrist kuni 1927. a. 10. oktoobrini — seega üldse 6 aastat — oli pataljoni ülemaks major A. Häelme. Major A. Häelme lahkudes oli pataljoni ülemaks major J. Sauselg kuni 7. jaanuarini 1928. a. ja hiljem kapten L. Kajak, kuni (alates 1. okt. 1928. a.) pataljoni ümbervormeerituna sai uuesti iseseisvaks väeüksuseks. 9. üksiku jalaväe pataljoni ülemaks määrati Kindralstaabi kolonel A. Parv, kelle isalikul juhtimisel ning hoolet 9. üksik jalaväe pataljon on seni töötanud ja 16. skp. pühitses ka esimese 10 aasta juubeli, meelde tuletades Vabadussõjaaegse 9. jalaväe rügemendi elu ja tegevust. Rahuaegne töö ja vaim pataljonis tagab, et omades nüüd hästi väljaõpetatud mehi, juhtuva uue sõja korral ta suudab vähemalt sama hiilgavalt oma ülesannet täita, kui eelkäija 9. jalaväe rügement Vabadussõjas.



9. üksiku pataljoni üleajateenijate allohvitseride kogu 1929. a.
Keskel patil kindralstaabi kolonel A. Parv.

9. üksiku jalaväe pataljoni ohvitseride kogu 1929. a. alul.



Esimeses reas (istuvad) paremalt vasakule: *Leitn. G. Simmo, kapt. H. Kubbo, kapt. V. Mihkelson, kindralstaabi kolonel A. Parv (patül), kapten L. Kajak, kapten O. Taalder, leitnant M. Meibaum.* Teises reas: *N.-leitn. E. Vihm, n.-leitn. O. Okelmann, leitnant A. Lipmann, n.-leitn. N. Möisaäär, n.-leitn. K. Kivi, leitn. M. Elendt.* Kolmandas reas: *Leitn K. Kärdi, n.-leitn. Feofanov, n.-leitnant A. Looga, n.-leitn. T. Liht, sv.-ametnik P. Margusson.*

Isamaa ilu hoieldes . . .

(Märkeid 9. polgu Vabadusristi vendade kangelastegudest.)

17. detsembril 1919 olid meie väeosad sunnitud punaste ägeda surve all ajutiselt lahkuma Sala mõisast ja külast. Et taandumist katta ja aega võita vastulöögi korraldamiseks, asetati 9. polgu 2. roodu üks rühm mõisa pargi taha jõe äärde kaevikutesse, käsuga — oma seisukohta kaitsta ja vaenlase edasiliikumist takistada kuni toetus tulekuni. Vastase arvu- lise ülekaalu ja suure aktiivsuse tõttu oli see ülesanne katterühmale algusest peale üliiraske. Niipea, kui punased märkasid, et neil võrdlemisi nõrga vastasega tege- mist, alustasid nad uuesti pealetungi, kül- vates üle meie kaeviku oma kuulipildu- jate koondatud tulerahega. Siin ja seal langesid kaitsjad. Järsku vaikus ka rüh- ma ainus „lüüs“: vaenlase kuulist läbi- puuritud peaga vajus sihtur otseti lumme ega liigutanud enam. Üks kaaslasist haa-

ras kuulipilduja ja püüdis tuld jätkata. Kuid asjata. Mehanism tõrkus töötamast, nagu oleks sihturi surmaga ka tema rel- vast hing lahkunud. Mees püsis, püsis... ei midagi! Naaber kargas appi. Katsu- sid, käänasid, tõmbasid, tõukasid — aga ei kuskilt kärtsu ega raksu... Seisukord muutus kriitiliseks. Punased, kasutades meie kuulipilduja vaikumist, liginesid jul- gelt ja tõusid rünnakule. Veel minut, kaks — ja kallaletungijate karjuv laine ujutab üle kaeviku ning pühib ära kaitsjad... Meeskond lõi hetkeks kõhklema: häving oli silmanähtav...

Sellel hädahoju pinevamal silmapilgul tuli toetus sealt, kust seda keegi ei tead- nud oodata. Roodu velsker Eduard Al- bok, kes rühma juure oli jäänud haavatu- tele abi andma, märkas äpardust kuulipil- dujaga, jättis samariitlase töö sinnapaika,

jooksis ligi, kahmas tõrkuva tuliriista oma kätte, torkis veidi selle luku kallal, surus siis uue padrunipideme pessa — ja ennäe imet: „lüüs“ ragistas jälle rõõmsalt nagu müstegi...

Meie mehed hingasid kõrgendatult, kuid ründajate ridades tekkis segadus. Äkki ja ootamatult ligemast ligidusest avatud kuulipilduja tuli niitis neist osa maha, suurem hulk aga pöördus kabuhirmus ja välgutas kande... Seisukord oli päästetud.

*

Samal päeval tungisid punased suur-tükitule agaral toetusel ka Dubrovka küla juures korduvalt 9. polgu kaevikute kallale. Marulise pommitamise tagajärjel kannatas eriti 6. roodu kaitsepiirkond. Tihedalt langevad mürsud paiskasid segi osa traattõkkeid, purustasid kaevikuid ja suigutasid nii mõnegi Maarjamaa mehe igavesele unele.

Vaenlase ahelikud ilmutasid imestamisväärilist püsivust. Nad liginesid tabava tule tõttu küll pikkamööda, aga visa järelejätmatusega, püüdes endid otsekui läbi litsuda okasaia avaustest, et küünida kaitseni käsitsi, sest meie arvuline õreus oli neile teada ja tikuvõitlus töötas tiblade hulgaile häid väljavaateid. Ühe etteulatava kaevikjärgu kohal oleks nende südamesoov peaaegu õnnestunud. Kahest kergest kuulipildujast, mis selle rindelõigul tegutsesid, kaotas üks granaadi plahvatuse läbi oma meeskonna täielikult, kuna teise juure jäi järele viimaks ainult sihtur — kapral Anton Kapsi. Kaitse tulejõud oli seega tuntavalt halvatud. Vastane taipas seda kohe ning ruttas soodsat juhust aega viitmata ära kasutama. Ta salgud paiskusid tormisammul purustatud traattõkete poole. Silmapilk oli otsustav. Kui korda ei lähe neid enne tõkkeit peatada, lõövad nad läbi ja siis on lõpp...

Seal vilksatas kapral Kapsi peas päästev mõte. Ta lasi järele jäänud „lüüsi“ kiiresti oma juure tuua ning pani kõik käepärast olevad püssimehed kasette laadima. Ise haaras automaadi ja kukkus tibladele tina vastu kõrvetama kuni raud särtsus. Siis võttis teise ja küttis jälle. Nõnda oma relva alaliselt vahetades, suutis ta kaeviku rinde pideva kuulipilduja tule all hoida ja ründajad pikali suruda, kuni abi kohale jõudis ja pealetungi lõpplikult likvideeris.

*

20. novembril 1919 pommitas vaenlane ennenägemata hooga 9. polgu positsi-

oone Aleksandrovskaja Gorka küla all. Tükati langes mürske kui seeni üksteise kõrvale külmanud maakamarasse, kõrgle taeva alla pildudes pihuks puretud mulla ja lund. Lühikese ajaga varisesid kokku kaks suuremat kaevikut. Ühed kaitsjaist kisti tükkideks, teised mattis muld. Ellujäänud said kas haavata või põrutada.

Hävitus oli täielik: segamini peksetud maapind, murtud ja pilbastunud toepuud, purustatud relvad, ära rebitud ihuliikmed, verised riideräbalad, liikumatud laibad ja valus soiguvad haavatud. Aga ülevalt sadas ikka uut tuld ja surma...

Selles põrgukeerises ei pidanud vastu isegi vilunud lahingveteraanide närvid. Kellel veel jõudu jätkus, see hiilis, roomas, ronis eemale, püüdis pääseda õudsest paigast. Nii mõnelgi nõrgemal vajus süda saapasäärde. Ei paistnud enam pea mingit vastupanuvõimalust. Meeleolu langes nullini terves roodu piirkonnas. Oldi veendunud, et kaevikute hävinemisega vaenlasele on tee lahti läbimurdeks. Oodati roodu üldist taganemist.

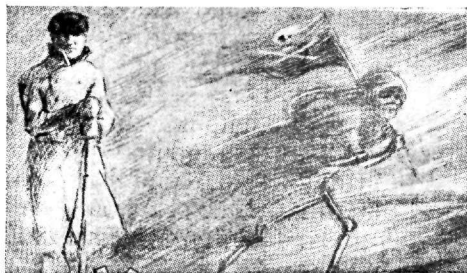
Juba liginesid punaste parved purustatud positsioonile. Nad tulid püsti ja võrdlemisi julgelt, nagu teades, et vastane on lömmi löödud. Lõpp näis olevat ainult mõne veerandtunni küsimus.

Seal järsku — mis see tähendas? Mahajäetud kaevikutest kostis automaatpüsi iseloomuline podin, ikka väiksete vaheagade järele: pah, pah, pah, pah ja pah, pah, pah, pah! Pealetungijate ahelik sattus segadusse. Edasilikumine vaibus, mehed viskusid pikali. Tulistamine tabas neid täitsa ootamatult. Mitte vähem imestanud polnud ka meie omad. Teati, et purustatud kaevikutesse elavaid ei jäänud. Kes, pagan, seal siis paugutab? Ja veel nii osavalt, parajal momendil, et vastase pealetung nurjus? Meestele nagu tsurgati korraga vaimustust naha alla. Tuju tõusis mitu pügalat. Usk enesse kasvas jälle ja sõjakus tõstis pead. Minki imet selgitama ja leiti: kaeviku rusude vahel granaadi lohuse lamas 2. kuulipilduja roodu reamees Mihkel Martinson ja põrutas „lüüsi“ venelastele pihta, mis mürtsus!

Ta oli teiste lahkudes põrutuse tagajärjel uimastuses viibinud. Ärgates leidnud enese üksinda, kuna punaste ahelik liginenud just parajas võtmise kauguses. Mees pole siis meeletu seiskorra pale vaatamata oma kütikirge suutnud taltsutada, haaranud esimese kätte puutuva kuulipilduja ja kukkunud kärstama...

A. R.

Kilde 9. jal. rügemendi elust Vabadussõja ajal.



Ei tahaks omast elust ära anda aastat 1919, kas pikendagu tasuks Taara elupäevi või viie aasta võrt.

Sõjaajal elu rügemendis oli vaheldusrikas, huvitav ja sageli isegi lõbus, vaatamata lahinguraskustele ja mugavustest loobumisele. Aja kadudes võib tagantjärele ainult imestada, kuidas suutsime püsida peaaegu alati heas tujus ja tervises.

Toit oli meil võrdlemisi kehv, sest püsnased ja sakslased oma okupatsiooniga olid teinud maa toidumoonast lagedaks. Seda kehvagi toitu saime mitte alati õigel ajal — ei peasenud ju metsadesse, jõgede ja soode taha kõõgi-Kustas igakord ligi.

10°—20° külmaga viibisime vahetpidamata nädalapäevad blindaažideta kaevikuis, kus ainuke tuule ja lumesaju vari oli naabrusest, purustatud külast, toodud toaüks või pool õueväravat. Magades üks külg kõrbes tulelõkkest, kuna teine pool keha külmas maasse kinni — ei saanud sest aga nohugi.

Suurt mugavust ei pakkunud ka madalad, meestest täiskiilutud blindaažid; hingear ja suits koldelt, valgustuseks põletatavast kaablist ja „pullitubaka“ või mahorka plotskest muutis õhu seal sees raskeks leitsakuks, mille lõhna suudaks vist praegugi eraldada igasugustest muudest maailma haisudest.

Soojemal ajal sai sagedamini särki vahetada, jalgu paljalt hoida (mõnikord lihtsalt ei olnudki saapaid) ja nägu peseda; talve tulekul pidi ka sellest uhkusest loobuma nädalapäevade välteks. Sest lumega näo hõõrumisest oli niipalju kasu, et tulelõkke, kaabli ja püssirohu nõgi levines ühetasastes toonides näonahal.

Kuid kõige selle peale vaatamata oli õnnelikum aeg elus. Saime aru, et täidame suurt ning tähtsat ülesannet. Ja selle suure ülesande juures oli töö rõõm ja rahuldustunne õnnestumiste korral sedavõrd haarav, et ettetulnud äpardused ei suutnud meid tasakaalust välja viia, vaid ununesid

pea; isikliku elu mugavuste puudus oli aga endastmõistetav ning paratamatu, mida ei maksnud tähelegi panna.

Kirev, seiklusrikas sõjaaeg pakkus huvitavat ja naljagi. Kui meelde tuletada 1. kompanii kapral J. vempusid või kõõgi-Kustase improviseeritud „jutlusi“, naerad tahtmatult veel praegu, 10 aasta möödumisel.

*

Halvemaid päevi, kus meeoleolu langes alla nulli, mäletan olevat kaks.

Kord olime eesti külas puhkusel. Lahkudes külast hommikul selgus, et keegi oli maja pööningul kirstu kaane kallal nokitsemas käinud ja luku rikkunud. Kirstus oli peremehe teades ainult tühja-tähja, võtta sealt midagi ei olnud, aga meie saime kompüli käest sellise peapesu, et oleks heameelega eest ära jooksnud.

Teinekord, kibedal lahingu ajal, asusime lähedases varus ½ kilomeetrit eellinist metsa sees olevas talus. Telefoniside naabritega oli katkenud. Teadmatus selle üle, mis sünnib eeslinil, meie suurtükiväe vaikimine, äärmine ruumikitsikus, mürskude harvad lõhkemised talu lähedal ja ootamine, ootamine — see kõik lõi tuju alla. Meeleldi oleksime läinud ette linil kaevikusse või võtnud vastu ükskõik misuguse ülesande, mitte aga tegevuseta olla talus, kui kilud karbis. Ootamatult astus tupp rügul kolonel Schmidt. Kiitis mõne jalatseid-vahetava mehe sääremarja tugevust, tundis ära ühe mehe, kes meresõidul Pärnust Narva oli omad saapad kogemata laevalt merde uputanud, naljatas veel ühest teisest, ei rääkinud aga silmapilgu olukorlast sõnagi ja läks ohvitseridega vesteldes jälle uksest välja, naerul näoga nagu tulnudki. Ei tea kuidas, aga oma iimumisega rügul, kui nõid, oli muutnud me meeoleolu kergeks ja heaks.

*

Elusaid vaenlasi me ei kartnud. Aga kaeviku sees olla, kus lebasid vastsest lahingust jäänud vaenlaste või oma meeste laibad, oli väga vastumeelt. Ka neid sealt välja kanda ei tahtnud. Olime vist ikkagi liiga vähe surnuid näinud, ses suhtes ikka veel „kollanokad“.

*

Kompanii, kus teenisin, kaotas küll lahinguis mehi surnutena, haavatutena ja põrututena, kuid vangilangenuid või koguni väejooksikuid polnud ühtki meest. Ka kõik

oma kompanii langenute laibad toimetaksime lahinguväljalt ära kodumaa mulda. Saime seda teha, sest kordagi me ilma käsuta ei taganenud.

*

Üldse — tänu õnnele — meie kompanii kaotas lahingus langenutena võrdlemisi vähe mehi. Kord tulistas vaenlane terve päev õige ägedalt meie moondamata kaevikuid, sealjuures üks patarei otsese sihtimisega umbes 1½ klm kauguselt. Üks mürsk langes jaokaevikusse ning põrututena ja haavatutena viis terve jao rivist, aga surma ei saanud keegi. Paar püssi oli mürsk teinud puuosadest lagedaks ja püürivad täitsa kõveraks paenutanud, aga jaomehed kõlbasid tervise paranedes jälle endiseks otstarbeks; ainult vihasemaks olid läinud „tiblade“ vastu.

D. küla piirkonda, mida kaitses meie kompanii, lennutas vaenlane ühe päeva jooksul umbes 1000 mürsku. Kuid rivist viis see päev välja ainult kaks meest, kes leidsid paraja aja olema elanikkudest mahajäetud talumajas panna selga puhtaid särke — sest musta särki olid siginenud täid!.. Mehed said mõlemad haavata ja põrutada, talumaja aga kannatas tublisti: sama mürsu lõhkemine lõi ukсед — aknad eest ja maja seina nii puruks, et maja katus hiljem toetus servaga vastu maad.

*

Põrutatud ja haavatud tulid peaaegu kõik enne sõjalõppu tagasi kompaniisse.

Üksvahe levines meie hulgas desinteeria, kuid sama eduga kui haigemajades diplomeeritud arstid ravis meid oma mees V.: sõjaajal velsker, eraelus meremees. Kõhutõbi kurnas mõnda meest hirmsasti, kuid „ambulantsi kirjutamine“ tol ajal ei olnud moes.

*

Narva all lahingus sai reamees Joh. P. rinnust püssikuuliga haavata ja läks omil jalul V. poolmõisa, pataljoni sidumispunkti. Punkti arst — juut dr. E. — vaatab, et mehel on suitsu suus, ise tuli punkti, ise võtab ka kuue ja särki seljast, kuid särki all on kaks väikest haava: üks ees rinna peal, teine seljal. Arst jõudis öelda ainult paar sõna täagiotsaga sihilikult kriimustamisest... P. pani suitsuotsa lauanukale, võttis laua pealt mingi pulga, vajutas selle pooleni haavasse ja tõmbas ta veriselt välja. Tahtis arstile näidata, et haavad pole mitte täägiga kriimustatud, vaid tekitatud ühest vaenlase kuulist. Kuid siis oli P. jõud ka otsas ja minestanult langes ta põrandale.

Pärast oli selle mehega kompüülil sekeldusi. Mõne aja pärast ilmus P. kompaniisse tagasi, näost kahvatu ja kõhn, dokumentideta. Haava kinni kasvades saadetud ta haigemajast tagavara rügementi nõrgajõuliste komandosse ja, kuna luba seks ei antud, tuli ta sealt omavoliliselt väeossa tagasi. Kompüül otsustas omal vastutusel jätta P. kompaniisse ja kandis asjast ette rügulile, kes muidugi kompüüli otsust ei muutnud. Sest kuidas sarnast kanget meest saadakse nõrgajõuliste hulka...

*

„Soomuse tegemist“ me väga ei harastanud. Oli juhtum, kus vaenlase 30-meheline luuresalk päisepäeva ajal tuli meie kaevikute vastas olevale metsaservale — meie kaevikuid eemal nii umbes sammu 50—60. Tekkinud tulevahetusel sai surma üks mees, vaenlase luurekomando vanem. Võtsime talt ära ainult rahastaku ühes dokumentidega ja taskuraamatu. Muuseum: taskuraamatusse oli kadunu jõudnud kirjutada (muidugi venekeeles): „Seisukohad on hästi kindlustatud. Kolmevaialine traattõke. Kaevikud suitse...“ — siin oli lõpp.

Järgmisel hommikul selgus terve kompanii pahameeleks, et surnul sineli peal seljas oleva present vihmavalitu hõlmad olid maha lõigatud. Otsisime „nülgiat“ oma seas aga ei leidnud. Pärast jõudisime arvamisele, et naabrid seda teinud — oli ju surnu peaaegu meie kompanii tiival.

*

Eriti vihane surnult vihmavalitu hõlmade lõikamise üle oli kapral Karl L. — väga osav kütt ja meie seast ise kõige suurem soomusetegija. L. oli oma laskeosavuse peale nii kindel, et sagedasti käis üksipäini ning omal algatusel lahinguid pidamas. Roomas aeglaselt vaenlase eelposti lähedale, lasi tunnimehe või kaks maha, ja kui teisi punaseid ligidal polnud, tõi ära vaenlaselt püssi, mõnikord ka taskukella, rahakoti, isikutunnistuse ja ükskord koguni kaks hõbelusikat.

Teenides Maailmasõja ajal vene väes, sattus Saksamaale sõjavangi. Sõjavangist oli põgenenud tagajärjetult 2 korda: ükskord jõudnud Hollandi, teinekord Šveitsi piirile; mõlemil korral sakslastel tabasid ta. Alles kolmandal põgenemisel, juba siis kui Saksamaal puhkes revolutsioon, jõudis Poola ja Leedu kaudu kodumaale parajaks ajaks, et osa võtta Landeswehri sõjast jaotulemana.

Oma rühma juures püsis L. paigal ai-

nult lahingute ajal; muidu aga kolaski alati ringi, vestes noaga keppi, vilistades või käies püssi paugutamas.

Hoiatasime küll teda, et ringi luusides oma õndsas otsas leiba, aga Vabadussõjast läks L. küll tervelt koju.

*

Olles sõjavangina Poosenis kusagil mõisas põllutööl, nimetas Saksa sõdur — valvurkord kapral L.-i „Vene seaks“. Et ta aga venelane ega ka siga polnud, seda õiendas L. kohe sealsamas halvaks saksa keeles, võttes abiks ka parema käe. Tänu pehmele ülemusele sattus selle eest ainult 6 päevaks kartseri vee ja leiva peale. Toodi L.-le kartseri leiba ja vett, jõi L. vee ära, leiva aga pani aknalauale; järgmisel päeval toimus samuti; 6 päeva jooksul leiba ei puutunud. Kartserist välja tulles võis näidata 6-le leivaportsjonile ja öelda sakslasele: „Vaata, kui eestlane tahab, võib ta 6 päeva söömata olla, aga vene seaks ennast söömata küll ei lase!“ (Kui L. seda meile jutustas, arvasime, et ta on hakanud luiskama, olgugi et varemalt seda pattu ta juures me polnud märganud. Asi selgus lihtsamalt: mõisatüdrukute hulgas oli L.-i „mann“, kes teda kartseris nälga surra ei lasknud).

*

Kui juhtus uusi mehi kompaniisse tulema, oli kõige kindlam õppus esimene lahing. Teiste hulgas häbeneb inimene kartust avaldada — ja üks julgus olegi peamiselt hirmu äravõitmine. Esimene lahing otsustas ka, mis sorti mees keegi oli. Kui õppuse otstarbeks lahingut käepärast polnud, siis tehti uustulnukule „teatriit“. Uinus mees magama oma „lehtlas“ või kaevikus tule ääres, pildusid teised mähtaid ja kiva, tegid katlakestega ja muuga äkilist lärmi: see pidi olema mürsu lõhkemise müra. Kargas uustulnuk ehmunult jalule, siis soovitati talle rahulikult uuesti pikali heita, sest see oli ju ainult vaenlase mürsk ja ega's siin saa iga mürsu pärast hakata ennast üles tantsitama. Ja nii ka mitmed harjusid magama või teesklesid vähemalt seda, lõhkegu lähedal vaenlase või „oma mürsk“.

*

Naabritega eeslinil oli raske tegemist teha. Eest tikkus vaenlane liiga sagedasti nina alla, oli tööd sellegi peletamisega. Naabritest huvitas peamiselt meid küsimus, kes nad on. Mõne järgi tuli rohkem valvata, et ta ära ei lippaks, teiste suhtes oldi kindlamad.

Narva all mõnda aega meie kõrval asu-

sid vene valgete väed. Öösel oli neid kuulda: padrunite kokkuhoiust seal lugu ei peetud ja Maksim paiskas iga viie või kümne minuti takka ühe valangu pimedusse, et vesi jahutajas ei külmaks, kurjade vaimude eemale peletamiseks või enese julgustamiseks — ei tea. Neid Maksime oli venelastel väga palju, ühes väikses rügemendis koguni 80 tükki. Aga meile ei laenanud. Oleks kulunud neid marja eest, sest meil oli kuulipildujaid kompaniis hariplikult 3: Maksim, Levis ja Madsen — igat üks. Madsenist me tol ajal ei pidanud lugu: laskmisel peksis õlga, keegi teda korralikult ei tundnud, raske oli teda puhastada ja korras hoida. Seepärast streikis ka Madsen teistest kuulipildujatest sagedamini.

*

Naabruses olevatele vene valgetele üksvahe sooja toitu ei antud. Saivad saia, nisupüüli ja konserveeritud seapekki. Jahust, lumest ja pekist keetsid siis venelased omale kõrti või küpsetasid neegrite moodi kooki: kaks kivi tehti tules kuumaks, pandi nisupüülist taigen vahele, paisteti veel kivisid tule ääres kuni „kook“ oli valmis. Meie arvamine aga oli: tibra jääb tibraks, olgu punane või valge.

Köögi Kustaselt samal ajal saime vaheldamisi kaerajahu ja kartulisuppi. Et see toit meid oli ära tüütanud, sobis varsti vahetuskaup valgetega: üks katlake suppi meie mehelt vastas ½ naela pekile ja pisut nisujahule venelastelt. Meie muidugi kivide vahel kooke ei küpsetanud. Praadisime katlakese kaanel pekki, kartulaid, tegime sousti juure ja kiitsime kaubitsejaid naabreid. Kust me kartulid saime — kes seda enam mäletab...

*

1919. a. talvel ilm püsis õige külmana. Jõime siis ka teed kui venelased, väheste vaheaegadega päev ja öö läbi. Märjemais kohtes tekkis igast vaenlase mürsust kaev, kuivemais kohtis tuli pisut labidaga aidata ja vesi oli sees sama kollane kui eilane tee. Kuid vana harjunud kombe järgi siputasimegi veele Hiina teed hulka, ega too asja ei muutnud: maitse oli ikka sama — soovesi.

Oli aga sarnaseid kohti kust vett üldse ei saanud. Noh, siis keetsime lund. Aga lumest saab ainult vedelat, isegi kuumat lund, mitte aga teevett. Kui ei usu, tehke katset ja joo see tee ära, päevade mälestuseks, mis olid „täna 10 aasta eest“.

*

Tibladele oli aga tee joomine sama tähtis kui elu. Võtsime kord ühe punase lahingus vangi. Hakkas paluma, et me teda ikka ellu jätaksime. Muidugi meil kavatsust teda tappa polnud, mida temale ütlesimegi. Juba järgmisel hetkel tõstis tibla maast katlakese, mis vist mõne teise jalgalasknud tibla oma oli, ja hakkas sanga-pidi vöörihma külge seadma. Me küsisime, et mis sa sellega peale hakkad? „A, vangis hõlbab teetegemiseks.“ Järgmine

mure pärast elu väljamangumist oli kohe teejoomine.

*

Oleks jutustada 9. rügemendi sõjapäevist veel mõndagi. Kuid tolleaegsed kaasvõitlejad, enamikus Pärnumaa mehed ja praegu alles 30—35-aastased, elavad kaasa tulevikus mitmed 9. rügemendi juubelid ja teevad seda suusõnal või kirjas paremini, kui suudan mina.

R. T.

9. polgu kapral I järgu reservis

Sidetelje taktikaline tähtsus.

Meie J. E. II osas on side korraldamise küsimuses ettenähtud sidetelje kasutamine (§ 256 p. 12 — peatükist: rügement pealetungil). Vaatame lähemalt misugust osa peab sidetelg mängima vahetult lahingus viibivatele osadele, s. o. misugune on sidetelje taktikaline tähtsus.*)

Otsustavaks teguriks, mis täiuslikku sidetelje taktikalise kasutamise võimalust määrab, on sidetelje pea asukoht. Põhireeglilik on siin: mida kaugemale ette traatside ulatab, seda varem on ta valmis kasutamiseks ning seda rohkem juhtimisinstantsse võivad teda kasutada. On päevaselge, et telefoniside olemasolekul kuni luureosadeni rännakolonni ülem mitte ainult ei saa palju aegsamini iga teadaande, vaid ta võib kehvast olukorrast informatsiooni saada ning samal ajal võib igal hetkel omi korraldusi kuni luureosadeni edasi anda. Viimane asjaolu on eriti tähtis, kui mõnesugusel põhjusel vajadus tekib luureosadele kiireid ja tähtajalisi käske anda. Peale selle on sidetelje ulatus kuni eelosadeni hädatarvilik ka selle tõttu, et ta õigeaegse telefoni võrgu arendamist hargnemise ja lahingu arenemise kestel tagab.

Seda võivad tõendada konkreetset näited. Võtame diviisi rännak-kolonnis. Oletame, et tema staap liigub edasi ratsa, — peajõudude peas. Siis võib eeldada neli juhtu:

1. Sidetelg ulatab kuni luuresalgani.
2. Sidetelg ulatab kuni eelkaitse kompaniini.
3. Sidetelg ulatab kuni eelväe lõpuni.
4. Sidetelg puudub.

Esimene seisukord: Luursalk puutub kokku ootamata vaenlase üleolevate

*) Käesoleva kirjutise aluseks on võetud saksa sõjaväe oberstleitn. Bernay töö: Die Stammleitung.

jõududega umbes 3 kl kaugusel peajõududest. Luursalga ülem otsustab kõrvale tõmbuda.

1. juhul antakse kohe suusõnaline teadaanne telefoni teel diviisi staabi sidele. Mitte hiljem, kui 10 min. pärast, (tihti ka varem) enne kui teistes tingimustes ära saatmiseks määratud ettekanne allakirjutatud oleks saanud, võib diviisi ülem isiklikult traatühenduse võtta.

Samal ajal on liini peahitamist juhtival ohvitseril lahendada küsimus: kas jääda sinna, kus ta on või taanduda piki ehitatud liini peajõudude suunas. Luursalk, kolonni liikumise teelt kõrvale tõmbudes, hoiab alal ühenduse sideteljega, kergest välikaablist liini ehitades.

2. juhul tarvis teade kirjalikult kokku seada ja ära saata. Selleks kulub vähemalt 10 minutit. Ratsakäskjalg jõuab diviisi staabini 20—30 min. pärast. Kolonni pea, milleni käskjalg minuti 10 pärast jõuab, võib teate telefoni teel edasi anda, kuid aja võitmine on selle juures väga vähene. Luursalk võiks sarnases olukorras ära kasutada raadiojaama, — kuid teate üleandmiseks (oletades, et raadiojaam juba tegevusvalmis) kulub aega vähemalt pool tundi, arvestades šifreerimiseks ja dešifreerimiseks kuluvat aega.

3. ja 4. juhul peab käskjalg kuni diviisi staabini sõitma.

3. juhul võivad korraldused telefoni teel ainult kuni eelväe lõpuni antud saada.

4. juhul puudub võimalus telef. teel edasi anda neid korraldusi, mis saadud teadaandele järgnema saavad.

Teine seisukord:

1. juhul astub diviisi ülem 10—15 min. jooksul luursalga ülemaga läbirääkimisesse ja võib, vastavalt olukorrale, luursalgale uued ülesanded anda. Samal ajal võib

diviisi sideülem korraldused teha liini pea ehit. ohvitserile.

Nii siis, kui seda vaja, div. ülem juba 20 min. pärast, peale luursalga kokkupuutumist vaenlasega, võib diviisi peatada. Sel hetkel, kui diviis hargnemiseks peatub, lülitakse sidetelje: eelkaitse komp. ülem, eelväe ülem ja peajõudude ülem. Juba poole tunni pärast peale kokkupuutumist vaenlasega võivad tähtsamad juhtimisinstantsid olukorrast informeeritud ning diviisi kavatsustega tutvustatud saada.

2. juhul võib divül. diviisi tegevust samal viisil mõjutada, kuid ainult pool tundi hiljem ning ainult kuni eelkaitse kompaniini.

3. ja 4. juhul võib diviisi ülem ainult diviisi peatada. Täielik orienteerimine on võimalik ainult peale diviisi käsu ehk vastavate eelkäskude kokkuseadmist ja nende edasitoimetamist väeosadele. Sel korral saavad väeosad korraldusi mitte vähem kui 1 tund hiljem, võrreldes 1. juhuga, ja mitte vähem kui pool tundi hiljem, võrreldes 2. juhuga. Peab muidugi meeletama, et sageli mõned viivitatud minutid lahingu edu otsustavad.

Kolmas seisukord: Divül otsustas diviisil hargneda lasta.

1. ja 2. juhul antakse eelkäskud peajõudude kolonni ülemale otsekohe. See annab suurt ajavõitu, võrreldes 3. ja 4. juhuga.

Diviisi sideülemale on suure tähtsusega aeg vaenlase kohta käiva esimese teate saabumisest kuni eelkäskude edasiandmiseni väeosadele. Olles kontaktis diviisi staabiga, peab sideülem olema esimesena informeeritud juhatuse kavatsustest. Temale on kõige pealt vajalikud teated üldistest kavatsustest ja jalaväe osade ümberpaigutamise suunadest, et ühenduses teadetega vaenlasest temal võimalik oleks otsustada, — kuhu sidetelje harud luua.

Samuti nagu rännakul, peab sidetelg nii palju kui võimalik ette ehitatud saama ning kõik juhed, mis sideteljele lülituvad, peavad võimalikult varemalt alustatud olema. Kõik väeosade ühendused peab niivõrd varakult tegema, et nad suudaks juhatust ühendada väeosadega mitte ainult lahingu arenemise ajal, vaid ka juba hargnemisel.

3. ja 4. juhul, ning üldse seal, kus sidetelg puudub ehk kuhu ta pole välja jõudnud, on tarvilik eeljaamade avamine (teatekog. punkt); see muidugi ei võimalda alalist ja kiiret väeosade mõjutamist.

* * *

Sarnaselt kujutab Saksa oberstlttn. Bernay omas töös „Die Stammleitung“ sidetelje taktikalist tähtsust, — aluseks võttes saksa sideeeskirjades avaldatud põhimõtteid. On väljamindud eeldusest, et sidetelje aluseks on traatside ühendus (ühe ehk mitme liini näol) — mida antud väeüksus selleks ettenähtud abinõude ja jõududega piki oma liikumisteed ehitab. See ühendus pikeneb ühes väeosa edasilikumisega.

Meie J. E. II osas on sidetelje kasutamine ettenähtud, — lähemad andmed aga sidetelje sügavuse, tema peaaasukoha ja ehitamise kiiruse kohta peab andma side-eeskiri. Ainult nende üksikasjade äramääramine annab sideteljele sarnase iseloomustava tunnusemärgi, mis teda eraldab igast teisest ühendusliinist, mida piki rännakkolonni liikumist ehitatakse. Sidetelje mõiste kõigi üksikasjadeni peab täpselt äramääratud olema. Siis ei olene sidetelg juhatuse igakordsetest korraldustest ja igakordsetest isiklikkudest vaadetest tema vajaduse ja võimalikkuse kohta. Asja sarnaselt võttes, muutub sidetelg loomulikuks vajaduseks seljataguse ja eelosade vahelises sides.

A. K—n.

Tehniline sideasjandus Reichswehris.

Alljärgnevad read, mis annavad lühikese ülevaate Saksa sõjaväe sideasjanduse üldisest korraldusest ja tarvitusel olevate aparaatide ning vahendite tüüpidest, tohiksid pakkuda teatud huvi informatsioonmaterjalina ka meie asjaomastele ringkondadele.

Saksa välisidevõrk diviisi piirkonnas saab jaotatud kolme ossa. N. n. taktikaline sidevõrk ulatab diviisi staa-

bist kuni jalaväe ja suurtükiväe rügementide staapideni ja seda võrku ehitab diviisi sidejaoskond. Jalaväe sidevõrk ühendab kompaniisid pataljoni ja rügemendi staapidega ja loob ühendust eestkätt veel ka raskete relvadega, s. o. miinipildujatega ja kuulipildujatega. Suurtähtsust omab ka suurtükiväe sidevõrk mis võimaldab ühtlast tulistamist ja tulejaotust.

Saksa praeguse sidekompanii koosseisu kuuluvad 4—5 telefoni ehitusrühma, 3—4 raadiorühma, 2 raadio vastuvõtte rühma, 2 ratsa helkside rühma ja 1 kirjatuvide rühm. Pool sellest on motoriseeritud, s. t. kasutab edasiliikumiseks mehaanilisi sõiduvahendeid. Jalgväel, suurtükiväel ja ratsaväel on omad sideosad, kes veavad neile välilokorras tarvilikke telefoniliine ja korraldavad nende oma raadio- ja helksidet.

Väliliinide ehitusrühm koosneb ühest allohvitserist ja kuuest sõdurist. Välikaabel ise on paenduvat tüüpi, kokku punutud peentest vask- ja teraskiududest, mis kummiga isoleeritud ja pealt ülepunutud. Kaabli väline läbimõõt on umbes 3 mm. Ratsaväe osad veavad liine hobuse seljast, nimelt esimene rühm laseb kaabli maha, sellele järgneb teine rühm, kes tõsteharkidega kaabli üles tõstab teeäärsetele puudele või muude sarnaste esemetele. Ka liikumatelt veoautodelt saab kaabel maha pandud (joon nr. 1.) Niisuguseid autoside rühma võib



Joon. nr. 1.

tarbekorral pika maa peale liinide ehitamiseks ettevisata. Suur tähtsus on neil ka liinide mahavõtmise juures. Nad jäävad maha, kerivad kokku väärtusliku välikaabli ja tulevad siis kiirelt järele. Selle juures arendavad nad kiirust 10—15 minutit kilomeeter ja võivad seega järele jõuda rännakul olevale väeosale.

Side meeskonnale õpetatakse ka püsisviinide ehitust samasuguselt, nagu seda toimetab Riigi Post, sest vajaduse korral on ettenähtud hästi arenenud era telefonivõrkude laialdane kasutamine või laiendamine sõjaväelistes huvides. Ülesanded, millest selle juures sideväeosad peavad jagu saama, ei ole kaugeltki lihtsad, olgu näitusena nimetatud õige paari ülesleidmine poolesaja kahejuhulise

liini hulgast, või uuesti ehitatud väliliini sisseviimine moodsasse telefoni keskjaama ja sisseühendamine juhede rägastikku, ehk jälle kaugekõne kaabli kõvendusjaamalt haru võtmine ja selle ühendamine väliliinidega.

Pea väliside vahendina kasutab Reichswehr induktorlist välitelefoniparaati (joon nr. 2), mille



Joon. nr. 2.

konstruktsioon üldjoontes on samasugune, kui harilikul kohaliku patareitüüpi telefoni aparaadid, ainult see on vedamise ning ilmastiku kindlasse puukasti monteeritud. Halvasti isoleeritud liinide juures kasutatakse ka summerväljakutset. Erilise numberkastikese juurelisamine võimaldab väliaparaatide otsekohest ühendamist moodsate automaatkeskjaamadega. Välitelefoniparaatide kommutaatorite suhtes on ühtlustüübina läbi viidud 10-numbriiline välikommutaator, mille konstruktsioon võimaldab nende paralleelset ühendamist ja välikeskjaama laiendamist sel viisil soovitud numbrite arvuni. Peale välitüübi kasutatakse veel ka Riigi Posti normaalseid 5, 10 ja 20 numbrilisi kohaliku patarei tüüpi kommutaatorisi. Kasutamisel on veel ka välitüüpi kõvendusjaamad, missuguste abil nõrgalt päralt jõudvaid kõnevoolusid kõvendatakse. Telegraafiparaatidest on esialgselt veel tarvitusel Klopfer ja Hughes. Üldiselt jälgendab aga sõjavägi siin vahendite mustrite suhtes riigi telegraafi. Proovimise ja mõõtmise vahenditest kasutatakse n. n. väliproovimise aparate, välimõõtmise aparate ja elemendi proovijaid. Suurt hoolt pühendatakse ka rikete ja vigade leidmise ning parandamise õpetamisele.

Raadioside missugune omab suure tähtsuse moodsate sõjavägede intensiivse kahurtule ja kiirete edasiliikumiste

tõttu, eriti just motoriseeritud väeosades ja igalpool seal, kus traat saab rikutud, või ei suuda järgi tulla, omab tarviliku tähelepanu ka Saksa sõjaväes. Veetavaid raadiojaame on kaks tüüpi. Suurematele staapidele omavaheliseks side pidamiseks on määratud 200 vatilised, n. n. rasked välijaamad, teiseks normaaltüübiks on 20-vatilised, n. n. kerged välijaamad, missuguseid kasutatakse sidepidamiseks komandopunktide vahel diviisist ettepoole, nimelt jalaväe ja suurtükiväe rügementidega. Mõlemat tüüpi jaamad kujutavad enesest moodsaid lampsaatjaid. Neid veetakse erilistes raadioautodes, või eelkvankrites. Üksikud jaamad osad on välja kujundatud tugevate ja portatiivsete kastidena, missuguseid tarbekorral veoabinõudest võib hõlpsasti välja võtta ja hoonetesse üles seada, või hobuste seljas inimestega edasi toimetada. Raadiojaamade mastid on terastorudest ja teleskoobi taoliselt kokku pandavad. Jõuallikateks on mõlematel jaamadel bensiini mootorid. Need on ühendatud raske raadiojaama juures ühe alalise ning vahelduva voolu dünamoga ja kerge jaama juures ühe kõrge- ning madalpinge masinaga. Tagavara jõuallikatena kasutatakse käsitsi ringiaetavaid dünamoid ja akkumulaatorisi. Peale telegraferimise võimaldavad väliraadiojaamad ka veel telefoneerimist. Jaamade ulatused on: rasket tüüpi jaamal umbes 500 km, kergel umbes 150 km. Iga väliraadiojaama juures on kolm moodsat vastuvõtte aparaati.

Eesrinna väeosadele on määratud n. n. väike raadiojaam (joon nr. 3). Viimase tüübi kogu ja kaal on seda võrt väikesed, et jaama tarbekorral ainult üks mees kanda jõuab. Jaam on ilma antennita ja võimaldab üheaegset rääkimist ja kuulamist ilma ümberlülimiseta. Väikese raadiojaama ülesandeks on võimaldada omavahelist sidet, näiteks pataljoni ülema ja selle kompanii ülemate, või suurtükiväe vaatlaja ja selle patarei positsiooni vahel ka siis, kui suurtükiväe mõjul või mõnel muul põhjusel traatside katkeb. Nagu teada töötavad kõikide maade sõjaväed selletaolise sidevahendi kallal. Prantsuse sõjavägi kasutab selleks otstarbeks teatavasti n. n. maatelegraafi aparaate. Sakslased tarvitavad neid ka maailmasõja esimestel aastatel, hiljem läksid aga üle eriliste väikeste raadiojaamadele, esialgul kustuva, hiljem kustumata lainega, missugused on maatele-



Joon. nr. 3.

graafidest kergemad ja ulatuse suhtes ei olene maapinna omadustest. Näeb et lõpuliku lahenduse kõne all olevale küsimusele annab lühilaine radio.

Berliini ja teistes suuremate staapide asukohtades omab Reichswehr kohtkindlaid raadio suurjaame suurte lampsaatjatega ja kuni 60 mt kõrgete antenni mastidega, nii et telegraafi või telefoni juhede rikkimine sõja või rahutuste puhul staapide vaheline side ei katke. Sõjaväe raadiojaamad on harilikult varustatud ühe 800 vatilise ja ühe 200—300 vatilise saatjaga. Tulevikus on ettenähtud nendele lisada ka lühilaine saatjaid.

Huvi pakuvad pealt kuulamise ja luure jaamad (joon. nr. 4), mis-



Joon nr. 4.

suguseid Reichswehris kutsutakse „Arendi“ jaamadeks. Need koosnevad ühest erilisest vastuvõtjast, ühest kõvendajast ja mitmest maaühendusest, ning võimaldavad läheduses olevate juhede kaudu peetavaid kõnesid pealtkuulata.

Elavat tähelepanu leiab Reichswehri

ka helkside. Kuigi enne Maailmasõda helkside arendamisele suurt rõhku ei pandud ja isegi näiteks olemasolevad välisignaalarühmad ära kaotati, leidis helkide positsioonsõjas siiski elavat tarvitamist ja praegu sünnib helkside arendamine juba järjekindlalt. Ta on määratud peaaesjalikult esirinna kompaniide omavaheliseks põiksideks. Helkside aparate omab Reichswehr 2 tüüpi, suuremal on päevane ulatus umbes 15 km ja keskmisel — 5 km. Aparaadid kujutavad enesest väikseid, paraboolse peegli-ga varustatud helgiheitjaid, mille valguse allikaks on fookuses asuv hõõgpirnike. Et valgussignaale ei saaks vastu võtta

juhuslikult samas suunas asuv vaenlane, varustatakse helksignaali lambid eriliste punaste filterseibidega, mis ainult punaseid valguskiiri läbi lasevad ja selle tõttu ainult erilise okulaariga varustatud pikksilmaga vastuvõetavad on. Jõuallikateks kasutatakse kuivelemente ja nende kõrval ka käsidünamoid, — väikeseid käsitsi ringiaetavaid vahelduva voolu dünamoid. Ratsaväe osade helksignaali aparaadid on eriti portatiivse konstruktsiooniga, nii et neid hobuse seljas võib kaasa vedada.

Tehniliste sidevahendite hulka kuuluvad ka valguse mitmevärvilised raketid, samuti värvilisi pilvi tekitavaid suitsupomme.
dipl. ins. N—n.

Poola Sõjateaduslik Kirjastuse Instituut.

„Sõdurile“ saadetud „Polska Zbrojna“ toimetuselt.

Poola sõjalise mõtte arengus on Poola Sõjateaduslikul Kirjastuse Instituudil väljapaistev osa. P. S. K. I., ennem kui kristalliseeruda tänapäeva vormidesse, on läbi teinud pika arenemisetee. 1918. a. nimetati teda Kindralstaabi VII (teaduslik) osakonnaks, kes omakorda oli järehtulijaks teaduslikule asutisele, mis juba 1917. a. Ajutise Riiginõukogu juures teot- ses. 1919. a. viidi Kindralstaabi VII osakond Sõjaministeeriumi alla Teadusliku- väljaõppe Ameti nime all. 1921. a. asutati Sõjateaduslik Kirjastuse Instituut, mis koostas ja sulatas enesesse Sõjateadusliku osak., Juhtimise osak., Sõjaväe Keskarhiivi ja Sõjaväe Raamatute Kesklao.

Sellisenä püsis Instituut 1927. aastani, mil temast eraldusid Keskarhiiv, Raamatute Keskladu ja Vanem Sõjaajaloo Referaat.

Uue, 1928. a. organisatsiooni järele on P. S. K. I. uuesti Kindralstaabi sõjateaduslikuks osakonnaks, sisaldades enesepropaganda ja ajakirjanduse jaoskonda, Kirjastuse jaoskonda koos määrustikkude ja eeskirjade pealaduga. P. S. K. I. on Poola sõjalise mõtte sepikoda ja aitab Kindralstaabil uurida tähtsamaid ja aktuaalsemaid sõjandusega seotud küsimusi.

Kogu Poola sõjaväe sõjateaduslikule elule pühendab P. S. K. I. suure tähelepanu, informeerides perioodiliselt sõjaväge kõigist uudistest Poola sõjanduse aladel.

Teine Instituudi peälesanne on uurida välismaade sõjakirjandust, leida uusi voole ja mõtteid sellest ning informeerida

oma sõjaväge. Sarnane välismaade sõjakirjanduse uurimine ja sellest informatsiooni andmine võimaldab hinnata välismaade sõjalise kirjanduse nivood. Ta ergutab ühtlasi sõjaväelasi esinema autoritena oma teadusliku sõjakirjanduse alal. Autorite arv näitab viimastel aastatel tõusu. P. S. K. I. koosseisus on veel Oskussonade Keskkomisjoni Sekretariaat, kellesse kuuluvad peale ohvitseride parimad Poola keele tundjad eraisikutest.

P. S. K. I. on oma häälekandja „Belona“. Peale selle mõjutab Instituut kõike teist Poola teaduslikku sõjakirjandust.

Poola esimene sõdurite ajakiri „Viarus“ anti välja 1918.—1921. aastani P. S. K. Instituudilt.

1924. aastast saadik on suure, väga tunnustatud ja populaarse sõdurite ajakirja „Zolnierz Polski“ redaktsioon P. S. K. Instituudi koosseisus. Instituut muretseb suurel hulgal lugemismaterjale sõdurikon-nale, kirjastades muuseas „Poola Sõduri Biblioteeki“, mis pakub peaaesjalikult teaduslikku lugemismaterjali. Instituudi kirjastamise jaoskonnalt kirjas-tatakse veel määrustikud, eeskirjad, inst-ruktioonid ja Ajaloolise Büroo ning Raamatute Keskladu väljaanded jne.

P. S. K. I. tööd illustreerivad järgmised arvud (ametlikud ja mitteametlikud väljaanded kokku): 1919—1921 — 303 teost 2.892.169 eksemplaaris; 1921. a. 103 raamatut 761.740 eks., 1922 — 50 raamatut 200.310 eks., 1926 — 79 raamatut 822.300 eksemplaaris jne.

Sõjaväelisi teateid.

Poola ohvitseride puhkekodud.

Möödunud aasta lõpul kinnitas Poola Sõjaministri esimene abi diviisikindral Konarzewski „Ohvitseride puhkekodude fondi“ põhikirja.

Kinnitatud põhikirja alusel asutakse juba käesoleval aastal ohvitseridele ja nende perekondadele puhkekodude ehitamisele. Asukohaks sarnastele kodudele on valitud mererand, ilusamad raioonid mägede piirkonnas ja suuremate garnisonide lähem ümbrus.

Ohvitseride osavõtt sellest fondist on vabatahtlik. Liikmemaksuna on kinnita-

tud järgmised kuunormid vabatahtliku palgast mahaarvamise näol: kindralitele 5 zloti, kolonelidele 3 zloti, majoritele 2 zloti, kaptenitest kuni n.-leitnantideni 1 zlot. Fondi on lubanud toetada rahaliselt Sõjaministeerium, nimelt aastaeelarve ülejääkidest toetussummade näol ja fondi võlgade kindlustamise näol. Ihus algatus. Poola ohvitserkonnas on see samm vastu võetud suure rahuldustundega.

Tulevikus on kavatsus asuda ka all-ohvitseride puhkekodude ehitamisele.

„Polska Zbrojna“ andmetel.

Sõjakirjandust.

Saksamaa.

Militär-Wochenblatt. Nr. 20.—25. nov. 1928 (113. aastakäik).

Artikkel „Itaalia uus välimäärustik“ sisaldab märkmeid uue määrustiku kohta. Juhtimise alal rõhutatakse uues määrustikus juhiisiku tähtsust. Sellepärast nõutakse, et vanemadki juhid asuks sõjas lahingu tähtsamates kohtades otse võitluse piirkonnas. Väeliikide koostöö alal rõhutab määrustik lennuväe ja tankide tähtsust.

„Tshehhoslovakkia sõjapolitiline ülevaade“. Kuigi olevat tugev vool T-S. väevähenemise poolt, siiski ei olevat näha selle teostamist lähematel aegadel. Sõjaeelarve kasvavad. 1929. a. sõjaväe eelarve on umbes 1.715.000.000 krooni (umbes 200.000.000 Ekr.) ja teeb välja kogu riigi eelarvest 18%.

Artikkel „Teadlik sõnakuulmine“ kuulub pikka seeriasse artiklitest, mis käsita-

vad distsipliini küsimusi Saksa Reichswehris, ja mis umbes poole aasta jooksul väieluskorras ilmuvad „Mil. Wochenblatti“ veergudel.

Inglise kolonel Rowan-Robinson „Sõjaväe mootoriseerimisest“. Artikkel on kokkuvõtte inglise mootoriseeritud katsebrigaadi tegevusest 1927. a.

Artikkel: „Tankid või tankivastased relvad“ käsitab küsimust Maaifmasõja kogemustel. Autor ei saa nimetatud kogemustel otsustada — mis on tugevam ja tähtsam — kas tank, või sellevastased relvad.

Kol.-leitn. Benary: „Paanikajuhustest 1914—1916“. Artikkel sisaldab näiteid Maaifmasõjast paanika tekkimisest ja selle likvideerimisest väeosades.

Artiklid: „Wehrkreisprüfungite eettevalmistamisest“, „Reichsheeri kriminaalstatistika 1926“ ja „Kehalises kasvatuses“ käsitavad Reichsheeri päevaküsimusi. K—e.

Sport.

Sport Tallinna garnisonis.

Vabamaadluse võistlused.

30. nov., 1. ja 2. detsembril m. a. peeti Sõdurite kodus Tallinna garnisoni vabamaadluse võistlusi. Võistlused olid kahes klassis. A kl. võistlesid ohvitserid ja üleajateenijad ja B kl. ajateenijad kaitseväelased.

Vabamaadluse võistlusi peeti Tallinna Garnisonis esimest korda. Vaatamata sellele, oli osavõtt rekordiline. Maadlusmatile ilmusid 62 võistlejat. Haruldaselt elav oli osavõtt B kl., arvu 47.

Võistlusi avas garnisoni ülema kt. kindralstaabi kolonel Kauler.

Üldine võistlejate tasapind oli keskpärane. Enamus võistlejatest siiski ei kasutanud küllaldaselt vabamaadluse võtteid, vaid tegutsesid peamiselt Greeka-Rooma maadlusvõtete järele.

See oli tingitud vähesest celharjutusest ja esimesest vabamaadlusvõistlusest. Võistlejate hulgas, eriti B kl. oli palju sitkeid, lootusärata-vaid mehi, kelledest kindla harjutuse järele vanadele meistritele tugevad vastased võrsuvad.

Kohtadele tulid ja omandasid auhindu:

A kl.

Sulgkaal.

1. V. a. o. Arnold Ahven — Skouts pat.
2. N. a. o. Voldemar Tooming — 10. pat.

Kergekaal.

1. V. a. o. Eduard Tähnas — Sv. Ü. Ö.
2. N. a. o. Johan Kabanov — Merekindlus.

Kerge-keskkaal.

1. V. a. o. Eduard Tõnts — 10. pat.
2. N.-ltn. Elmar Miil — Lennuväe rüg.

Keskkaal.

1. N. a. o. Voldemar Parker — Sv. Üh. Õ.
2. Spets. Artur Zlukman — Merevägi.

Poolraskekaal.

1. V. a. o. Johannes Toomepuu — Auto-t. r

B klass.

Sulgkaal.

1. noor Nikolai Pärn — Skouts pat.
2. noor Eduard Vuks — Merekindlused.

Kergekaal.

1. rms. Peeter Sepp — Lennuväe rüg.
2. noor Eduard Paumer — Merevägi

Kergekeskkaal.

1. noor Rihard Sepp — Skouts pat.
2. noor Martin Grosfürst — Skouts pat.

Keskkaal.

1. I j. m. Arnold Mäll — Merevägi.
2. I j. m. Arnold Kukkk — Merevägi.

Poolraskekaal.

1. II j. m. Teofiil Süts — Merevägi.
2. noor Voldemar Leppik — Merevägi.

Korv- ja võrkpalli võistlused.

Möödunud aastal detsembrikuul peeti Tallinna garnisoni väeosadevahelisi korv- ja võrkpalli võistluseid. Mõlemist võistlusest võttis osa 9 meeskonda. Võistlused peeti Tondil S. Ü. Õ. võimlas. Refereeris N. M. K. Ü. kehalise kasvatus juhataja hra Mast — asjalikult ja erapooletult.

Tallinna garnisonis on iga aasta võrk- ja korvpalli võistlused peetud, kuid käesoleva tasapinnani ei ole nad küüinud. Võistlustel oli elavust, hoogu ja tahet.

Kohtadele tulid:

Võrkpall.

1. Sõjakooli meeskond — koosseisus: aspirandid Käsper, Reinok, Tintse, Kalinsky, Silvester ja Neudorf.
2. Mereväe meeskond.
3. Pioneer pataljoni meeskond.

Korvpall.

1. Sõjakooli meeskond — koosseisus: aspirandid Käsper, Tintse, Neudorf, Lübeck ja Silvester.
2. Pioneer pataljoni meeskond.
3. Mereväe meeskond.

Poksivõistlused.

Ühel ajal tõstevõistlustega peeti ka väeosadevahelisi poksivõistlusi. Võistlustest võttis osa A kl. — 9 ja B kl. — 51 kv. Võistluste tulemustega võib hästi rahule jääda. Tasapind on eelmisest aastast märksa tõusnud, nii tehniliselt, kui ka osavõtjate arvu poolest.

Paremad tagajärjed:

A klassis.

Sulgkaal. 1. Noor Egorov, Konstantin, pioneer pataljon.

Kergekeskkaal. 1. Saasepp, Hugo, merevägi.

Keskkaal. 1. Spets. Reimann, Hugo, merevägi.

Poolraskekaal. 1. N. a. o. Kuura, Roman, Harju Kaitsevääringk.

B klassis.

Sulgkaal. 1. Noor Madisson, Ernst, Scouts üksik jal. pat.

Kergekaal. 1. Rms. Trautmann, Otto, sidepataljon.

Kergekeskkaal. 1. Rms. Simson, August, Harju Kaitsevääringk.

Keskkaal. 1. V. a. o. Tõnts, Eduard, 10. üksik. jal. pat.

Poolraskekaal. 1. II j. m. Kukkk, Leonhard, merivägi.

L—ks.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

10333. Vignal, L. L'Officier de reserve. Paris, 1927.

10334. Manuel de préparation militaire supérieure. 2-année. Artillerie. Paris, 1927.

10335. Seesama. 2-e année. Génie. Paris, 1926.

10336. Boucher, A. Les doctrines dans la préparation de la grande guerre. Paris, 1925.

10337. Frantzius, H. Zwanzig Gruppen-Aufgaben. Berlin, 1927.

10338. Frantzius, H. Die Gefechtsausbildung der Infanterie-Kompanie. Berlin, 1924.

10339. Leven, L. Offizier-Unterricht. Berlin, 1928.

10340. Lippmann, F. Die Gruppen- und Kampfgruppen Ausbildung. Berlin, 1927.

10333. Vignal, L. L'Officier de reserve. Paris, 1927.

10334. Manuel de preparation militaire supérieure. Artillerie. 2-e année. Paris, 1927.

10335. Sama. Génie. Paris, 1926.

10336. Boucher, A. Les doctrines dans la preparation de la grande guerre. Paris, 1925.

10337. Frantzius, H. Zwanzig Gruppen-Aufgaben. Berlin, 1927.

10338. Frantzius, H. Die Gefechtsausbildung der Infanterie-Kompanie. Berlin, 1924.

10339. Leyen, L. Offizier-Unterricht. Berlin, 1928.

10340. Lippmann, F. Die Gruppen- und Kampfgruppenausbildung. Berlin, 1927.

10403. Hierl, C. Studien über die Führung der deutschen 1. Armee in der Zeit vom 29. VIII. abends bis 30. VIII. abends. Operative und taktische Übersicht des Marnefeldzuges. Heft 2. Berlin, 1928.

10405. Eesti rahvusväeosade loomise ülevaade. Tallinn, 1927.

10408. Vabadussõjas langenud Läänlaste mälestusalbum 1918—1920. Haapsalus, 1926.

10412. 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihk XI. Võru ja Petseri maakond. Tallinnas, 1927.

10433. Freiberg, C. M. Detektor aparaadid. Tallinn, 1928.

10444. Setumaa. Eesti maadeteaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus III. Tartus, 1928.

10451. Mäe, Hjalmar. Über die Temperatursprünge in der Ostsee. Wien, 1928.

10471. Tartumaa. Eesti maadeteadusline, majandusline ja ajalooline kirjeldus I. Tartus, 1925.

10472. Võrumaa. Eesti maadeteaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus II. Tartus 1926.

10480. Reglement de l'infanterie. Partie I. Instruction technique. Paris, 1928.



Male.

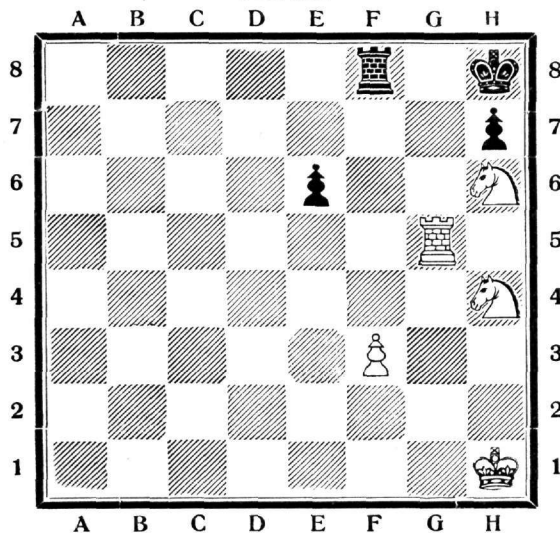


Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 70.

Kokku seadnud A. Burmeister

Mustad.



Valged.

Valged: Kh1, Vg5, Rh4 ja h6, Ef3.

Mustad: Kh8, Vh8, Ee6 ja h7.

Valged algavad ja annavad matt kolme samuga.

Lahendusi palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeistrile.

T. Schönbergi ülesande nr. 68 lahendus.

1. a7 — a8R, b7 — b5,

2. Ra8 — b6 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: n. a.-o. M. Nael, n. a.-o. E. Riik, prof. Th. Lemba, V. Mikenas ja stud. techn. V. Teppaks.

Kolonel A. Sarv

Maastiku organiseerimine

I osa.

Kindlustatud positsiooni elemendid.

II osa.

Positsioonide organiseerimise üldpõhimõtted ja talitusviisid.

Kind kokku 5 krooni.

Raamat on müügil „Sõduri“ talituses, Uus tän. nr. 10, Tallinn.



TALLINNA KREDIIT PANK

on üle viidud uutesse ruumidesse panga endise asukoha vastasolevasse oma majja **S. Karja t. nr. 20.**

Pangal oma telefoni keskjaam, väljakutsega „Krediitpank“
Juhatus.

EESTI KOMMERTS PANK

Peapank: Tallinn, Suure Karja 7.

OSAKONNAD: Tartus, Viljandis,
Pärnus, Valgas, Petseris,
Narvas ja Haapsalus.

Telefonid peapangas:
JUHATUS: 1-57, 9-89, 22-09;
Panga keskjaam: 6-13, 9-86, 15-07, 19-03,
19-62, 29-61.
Telegraafi aadress: **KOMPA.**

Sissemakstud põhikapital Kr. 14.000.000.—

Võtab raha hoiule ja maksab kõrget ajakohast protsenti.
Annab laenusid vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste
väärtuste kindlustusel.

Ostab ja müüb välisraha ja tshekke Eesti Hüpoteegi Panga
pantlehti Eesti 1927 a. välislaenu pabereid

Saadab raha teistesse linnadesse kodu- ja väljamaal. — —

Toimetab kõiksugu pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades, alevites ja tähtsamates
väljamaa linnades. **Kiire pangatalitus.**

PANGA JUHATUS.

Toimetus ja talitus Uus t. 10. — Kõnetraat: Sõjaväe 163. A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk t. 42